

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 40

Scranton, Pa., Liepos (July) mėn. 1913 m.

Tomas IV

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 No. Main Ave., Scranton, Pa.

Aleksandras von Humboldt.

Religija ir Valdžia.

LUC. STEBBINS.

RELIGIJA nėra dalyku „ypatos“ ar „ypatiškos nuomonės“, kaip dažnai girdime šnekant. Reikia eiti pas vyskupą, ar kokį Dowie, ar Motyną Eddy, ar pas Romos popiežių, ar pas kokį nors žemesnį jų kuningą, kad atžinojus, kas yra religija, ir jie pasakys „turį įgaliojimą nuo dievo pasakyti tap, kas reikia daryti, o prakeikti tavę, jeigu tu nepadarysi, kas pasakyta“. Tokių „įgaliotinių“ visa civilizacija, philozophija ir literatura pripažino esant religiją ir patys religionistai tikrina tokiais įgaliotiniais beėsą.

Kadangi negalima joki sakinių protingai svarstyti, pirma jo neapsklembus ir neatrodžius, tad priversti esame nekitaip pasielgti ir su religija.

Religija yra seniausioji ištaiga žmogaus. Operuojama buklių ir nesąžiningų kuningų, tai yra galybė hypnotizuojanti akiai paklusnius protus jų aukų, prilygstanti dvasės vergijai; o kur pavergta dvasė, ten nesilieka nė kunas. Todėl po religijos įtekme mes turime ir dvasės ir kūno vergovę.

Valdžia — tai organizuotas pritaikymas religijos prie draugijos. Kaip religija yra absoliutis despotizmas, taip ir valdžia, paremta ant religijos ar kontroliuojama religingųjų žmonių, negali būti kitokia kaip despotiška.

Kada peržvelgiame praeitus 6000 metų, gerai žinomą laikmetį svieto religiškos ir polytikiškos istorijos, mes pamatome Aigypto ir Azijos šalis persigėrusias kraujais nekaltų aukų religiška polytikiško maldingumo ir garbgodumo. Toliaus perbėgdami visą krikščionybės gadynę iki šiai dienai, mes randame tą patį atrodymą po įvairiomis formomis ir įvairiuose laipsniuose, o visuomet su tais pačiais praktiškais rezultatais: kova ir priespauda religiška polytikiškųjų galybių, kad išplėšus mantą ir kad grobišavus.

Palikdami šalin menkesnius religiškus judėjimus, mes apsvarstysime tris vyriausius religiškus veiklumus Suvienytose Valstijose Amerikos: protestantizmą, romanizmą ir mormonizmą. Pakvieskiame vieną po kitam ant ištyrinėjimo ir pasiklausykime, ką žėdnas turi pasakyti ant kitų dviejų. Liudyjimas yra toks pats pas visus. Kiekvienas sakosi esąs „vienintėliai tikraja religija“, tiesiog paties „dievo“ įteikta, ir kaltina kitus du kaip apgavikus, vyliugius ir klastadarius, taip juog sulyg jų visų liudyjimo, kruvon sudėto, išcina, kad visi yra apgavikais, vyliugiais ir klastadariais.

Ką gali sveiko proto vyrai ir moters daryti? ar-gi neturi juos akių mulkintojais laikyti, kaip kad jie pa-

tys vienas kitą kaltina? Ir kodėl sveiko proto vyrai ir moters nesiliauja klause valdžios tų religiška polytikiškųjų, susitelkusių banditų, vagių ir žmogžudų?

Pasvarstykiame dabartinį polytikiškąjį ekonominį padėjimą Suvienytų Valstijų, kokis išivyravo bėgyje pastarojo pusšimtmečio, pasidarbuojant šitai kapitalistiškai, religiška polytikiškai gaujai piratų. Mes turime \$100.000.000.000 popierinės savasties — obligacijų ir akcijų —, tai rezultatas papirktos ir neteisios įstatymdavystės; toji savastis vidutiniškai gauna 6% palukų. Ir tik \$40.000.000.000 teturime tikrai našios, produktyvės savasties, kuri atneša 3% palukų ir kurią greitai susiurbia ana pirmoji, popierinė savastis.

Šitą didžiulę alinimo sistemą paremia ir palaiko visos trys augščiaus minėtosios religiškosios sistėmos, nėra jos gyvuoja ir tunka joje ir gauna dalį grobio. Be tųjų pagelbos ir paramos anoji sistėma negalėtų pagyventi ir užsilaikyti. Pakrikimas vienos ženklina neišvengtina nupuoliną kitų. Kad religiškos sistėmos yra pripažintu faktoriumi subudavojime dabartinės despotiškai polytikiškos ir ekonominės valdymo sistėmos, kaip ant plaštakos parodo „Buelio aplinkraštis“, išleistas New Yorko bankierių nacionaliems bankams per visą šalį, išdėstantis jų neperkeičiamą siekį apiplėšinėti valdžią ir pavergti liaudį. Tas aplinkraštis tapo išleistas laikuose civyliškosios karės ir štai kaip skamba:

„Gerbiamasai! Linkėtina yra, kad sulyg išgalėjimo paremtum tokius dieninius ir savaitinius laikraščius, labiausiai agrikultūros ir religiškaję pressą, kurie priešinsis išleidimui popierinių pinigų, ir kad paramą ir malonę atimtum nuo visų aplikantų, kurie nenori priešintis valdžiai išleidinėjime tokių pinigų. Tegul valdžia leidžia žvarbiuosius, o bankai tegul leidžia popierinius šalies pinigus, nėra tuomet mes galime geriaus vienas kitą apginti. Jeigu atšauktų įstatymą, pavedantį nacionaliems bankams leidimą popierpinigių arba jeigu atnaujintų valdžios išleidinėjimą tokių pinigų, tai būtų vis lygu ką liaudį aprupinti pinigais, ir todėl, labai užgautų Tamistos ypatiškus reikalus kaipo bankieriaus ir skolintojo. Pamatyk savą kongresmaną tuojau ir nusamdyk jį, kad paremtų mūsų interesus, idant mes kontroliuotumėme įstatymdavystę“.

Čion turime prisipažinimą bankierių, kaip jie vertina kuningų paramą savose užmačiose išnaudojimo. Tai yra tulas pripažinimas, kad reikalai religionistų ir kapitalistų (kurie visuomet vilki religijos skraistę) yra savitarpiniai ir neperskiriami.

Šitos trys religiškos sistėmos viešpatauja trijose vadovujančiose polytikiškose partijose ir operuoja su pagalba tų polytikiškų agentų, kad prisimygus savo reikalavimus antmesti ant savų aukų. Tomis trymis vadovujančiomis polytikiškomis partijomis yra republikonai, demokratai ir socialistai, ir kiekviena turi savopą klasingą ginčų dalyką, kuriuomi džiugina savo parėmėjus

ir aukas. Republikonai krykštauja "protekcijos tarifa", demokratai "tautos revizija", o socialistai "kollektivė nuosavybė"; bet nė vieno žodžio neprataria nė viena iš šitų partijų apie didįjį, svarbųjį dalyką, kurs užtamsina visus kitus, bažnyčios ir valstybės susijungimą, kad įvykinus visasvietinę oligarhiją "imperialių turtų ir religijos", aną despotiškąją galybę, kuri palaidojo Aigypso ir Azijos civilizacijas po jų pačių pelenais, nušlavė Graikiją ir Romą nuo svieto žemlapio, ir padarė Europą tresute revoliucijos ir netvarkos.

Šitoje šalyje, protestantizmas ir romanizmas labiausiai remžiasi už galybę ir grobį, o mormonai tykia dirba ant savo rankos, ir, sulyg savo amžiaus ir skaičiaus, vagia daugiau negu kiti. Nuo laikų civyliškosios karės, kada "plėšikų sąjunga" susiorganizavo, iki šiai dienai, protestantai ir romanistai operavo iš draugės, kad apiplėšus publiką. Dabar-gi kada romanistai įgyja politišką kontrolę, mes randame didžturėių protestonų gavalą besivienijant su Romos katalikų bažnyčia, o likučiai tik laižosi į anus žiurėdami ir peikia ir plusta religijos įplauką valdžios dalykuosna, o ypačiai įtekmę Romos katalikų. Taip tad mes matome perskyras įvyksiant dėlto, kad nebeliko bendro sądarbiavimo. Tai vis gelbsti apšvarinti situaciją ir išmintingai manantiems žmonėms suteikia progą apsklembti savo poziciją: ar mes eisime priekyn šitame judėjime dėl sukoncentravimo lobių, religijos ir imperializmo, ar grįžšime atgal prie demokratinio jieškinio valdžios, prie civylės ir religiškos laisvės, galutinai patikrintos atskyrimu bažnyčios nuo valstybės? Į šitąjį klausimą turi atsakyti kiekvienas protaujantis žmogus.

Esti keletas milijonų nepasitenkinusių šitoje šalyje, kurie smarkiai priešgyniuoja dabartinėms sąlygoms; tos sąlygos eina nepakeltinyn ir labiau varžo liaudį. Bet nepasitenkinusieji nėra tinkamai susiorganizavę. Tris ketvirtadaliai žmonių balsiai burnoja ant šitų sąlygų, bet jie bepagelbingai iškrypę yra iš tikrojo kelio, maž-daug po įtekmę religiško hypnotizmo ir taip priveržti kova už savo buvį, kad jiems truksta ir laiko ir palinkimo ištirti tikrasias priežastis jų nuoskaudos.

Protestonų guduriavimai prieš užgrobimus romanizmo, su jo paprastaje neapykanta ir inkvizicijos methodomis, gali sukeldinti nieko sau iš to nesidarandčius nereligionistus į subruzdimą; taip-gi gali pabudinti daugelį miegustų protestonų į atžinimą fakto, kad visos religiškos sistėmos gresia laisvei, ypačiai jeigu jos išismerkia į valdžios polytiką. Be abejonės daugelis romanistų gali prieiti prie tokių pat išvadų. Tegul tik jie savo akis nukreipia ant žinomų Romos katalikų šalių ir pamatys pražutingas žmonėms pasekmes po religiška polytiška valdžia — nežinią, vargą, ekonominę verguę, suniekėjimą, nelabumą ir skurdą. Tad gi, dabartiniai aimanavimai neužsiganėdinusiųjų yra geistini, ir reikėtų juos padilginti kaipo įžangą į platų visa-

tiną maištą, kad galutinai išravėta taptų religijos įtekmė į svietiškąją valdžią. Tai ženklintų, kad žmonės greitai religiją atmestų, nėra jeigu valdžia nelieps jų despotiškų nutarimų klausyti, visos religiškos sistėmos greitu laiku išdils.

Nemanykiame religiškąją inkviziciją esant dalyku praeities. Hispanijos inkvizicija, savu laiku, nelabiau istengė įgyti rezultatus, pageidaujamus savo dievotų kurstytojų, negu dabartinių polytikiškųjų religionistų persekiojimai tų, kurie nepripažįsta jų autoritatės. Dabartiniai inkvizicijos persekiojimai skiriasi tik laipsnyje nuo anuometinių, o vis-gi tuomi nemažiaus jie yra beširdžiai ir žiaurus, nors labai sukta yra paslėpti nuo publikos akių. Šiandien kankina žmones "trečio laipsnio" methodomis organizuotoji policijos jiega, kuri atmeta išisenėjusiąją ir nuo seniai pritaikintą aksiomą, kad "žmogų reikia laikyti nekaltu piktadarystos, iki nebus atrodyta aiškiu paliudijimu, kad kaltas". Įstatymas nereikalauja, kad jeib koks žmogus liudytų prieš savę. Net vyro žmona negali buti priversta liudyti prieš jį. Vienok policija torturuoja nužiurėtus žmones, kad išpažintų tai, ko anoji trokšta, jeigu nori pasiliuosuoti nuo torturų. Lygiai tokią metodą vartojo Hispaniškoji Inkvizicija ir potam torturuotąją, nekaltą auką galima buvo viešai numarinti, pasiremiant jos pačios prisipažinimu. Šiandien galima aukas badu dvasinti, mušti ir kitaip kankinti kalėjimuose, o publika nė nežinos kad tokią prakeiktina praktika įvyksta mūsų tarpe, iki ankščiau ar vėliau visi, kurie nėra dalininkais ir parėmėjais prakeiktinosios religiška polytikiškosios sistėmos, nepataps josios aukomis.

Tokia situacija nėra taip atokia, kaip tuli paiso. Policijos išiveržimas į privatiškus namus ir pirkliavietes po menkiausia priedanga, išskyrus išsvajotą ar pramanytą, beveik kasdien atsitinka. Socialistas, polytikiškas ir pirklybinis boikotas ir ostrakizmas — tai kita forma šitos inkvizitorinės sistėmos. Apsvarstyk prieitaikmę, kokioje ji praplatino savo galybę naciijoje bėgyje pastarųjų 25 metų, ir apmastyk tolygų galybės praplatinimą bėgyje ateisiančių 25 metų, ir tad pažiurėk, kur mes busime atsidurę.

Reikėtų daug ką atsiekti, kam įsteigtojai mūsų valdžios galėjo tik kelią praskinti. Jie buvo pasibridinę puritanizmo fanatiškumu ir Anglijos despotoiku spaudimu religionistų, ir jie įsteigė valdžią liuosą nuo Anglijos kontrolės. Jurgis Washington, sądaroje su Tripoli, aiškiai pasakė, kad "Suvienytųjų Valstijų valdžia jokiū budu netapo įsteigta ant krikščionių religijos pamatų". Bet religija, ans nevidonas žmogiškos laisvės, buvo apkantojama mūsų tarpe, ir kada žmonės sugyveno išsvajotame atvangume, ji aprietė savo seilėtomsi raukšlėmis vieną Amerikos įstaigą po kitai, iki dabar tos raukšlės pradeda smaugti ir paralyžuoti liaudies laisves. Dar tiek laimės nereligiškiems žmonėms,

kad religionistai, kurie reprezentuojami esti protestantų ir romanistų šalininkais krikščioniškoje bažnyčioje, parėjo į barnis savo tarpe už tai, katriems turi tekti viršesnybė. Tegul žmonės daugiau sužino iš to anų susirėmimo apie prigimtį ir siekinius tos gyvatinės veislės. O tuomi tarpu, tegul visi laisvamaniai susitelkia pastangose, kad išmetus nuo viešo pripažinimo visus religiškus demonstravimus valdžioje ir mūsų viešose mokyklose. Šitieji dalykai tegali pastovėti atvangūs tik tuomet, kada jie pamatuoti ant grynai svietiškos papėdės. Kada valdžia ir auklėjimas liausis pripažinę dievus ir religijas, žmonės pames juos.

Laikas tikrai jau atėjo, kada religiją sulyg ekonominių klausimų reikia svarstyti jos tikroje šviesoje, ir žmonėms reikia aiškiai parodyti, kad religija visados ramstė didžiaturčius apiplėšiant valstybę ir naciją, ir kad ji su piratais dalindavosi jų pavogtuosiu grobiu.

Romanizmas dabar beveik pilningai viešpatauja kožname valdžios departmente ir drąsiai per savo kuningus apskelbia savo galybę. Protestantizmas yra priešaliniškas produktas romanizmo, tai parazitas ar grybas — išauga, tai apkluikimas žmonių, kurie trokšta ir niaujasi būti laisvais. Kaip ugnis sudegina trobėsi, taip religiškoji sistema sudildo laisves žmonių šitoje Amerikos respublikoje. Tik viena gyduolė t'esti — užgesinimas ugnies.

Tegul visi žmonės, kurie n'eina už siulomąją bažnyčios ir valstybės despotizmą — "imperišką lobį ir religiją" —, nupeikia jį ir pasiliauja jį šelpę, ir jis numirs prigimtaje mirtimi.

KAROLIS VAIRAS.

IVAN PIDKOVA.

(Iš Taraso Ševčenko).

Kitą kartą Ukrainoj
 Armos tratėjo;
 Kitą sykį jos tėvunai
 Valdyti mokėjo!
 Bevaldydami kovojo
 Už laisvę šalelei;
 Viskas dingo — nudien liko
 Laukuose kapeliai!...
 Darties kapinės ten augštos,
 Jose — suguldyti
 Kazokėlių balti kunai
 Kitaikom's dangstyti.
 Ir tos kapinės jų augštos
 Lyg kalnai juoduoja,
 Ir laukuos' jos, draug su vėjū,
 Laisvę apdainuoja.
 Tie seneliai, laisvę matę,
 Vėjui sakas sako,

O anukas, pjaudam's šieną,
 Jų giesmę seka.
 Kitą kartą Ukrainoj
 Daug buvo linksmybių,—
 Alaus, midaus ir degtinės
 Ir kitų gerybių.
 Gera buvo čion gyventi
 Tėvukų šalelėj'...
 Atsiminkim! gal lengviau bus
 Kentėti vargeliai.

* * *

Temsta, niaukias nuo Limano,
 Net ir saulę kloja.
 Mėlsvos juros, tartum žvėris,
 Kaukia ir vaitoja...
 Zaporožyj' pasakyta:
 "Gana bus miegoti!
 Į baidakus! Juros žaidžia!
 Eisim vandravoti!"
 "Zaporožciai", kas tik gyvas,
 Limanu irkluoja.
 "Žaiski, jura!" Šudainavo,
 O vilniš — putuoja.
 Aplink vilniš, kaip tie kalnai:
 Nė dangaus, nė žemės!
 To tik laukę kazokėliai
 Širdin drąsą semias'.
 Plaukia jie sau ir dainuoja;
 Balsai — sveiki, stori!
 Pačiam priekyj — atamanas,
 Veda ten, kur nori.
 Vaikštinėja ant baidako,
 Papykšt! pypkę traukia,
 Užsimąstęs, jis galvoja,
 Kur jų darbas laukia.
 Juodus usus pasitaisė,
 Pakėlė kepurę.
 —"Tegul visi priešai žūva!"
 Visi klausos', žiuri.
 "Ne Sinopon, ponai-broliai,
 Ir jūs, atamanai,
 Bet Cargradan į viešnagę
 Pas patį sultaną!"
 —"Gerai, tete — atamane!"
 Vienbalsiai atsakė.
 —"Ačiu", tarė. Ir vėl jurą
 Visi irklai plakė.
 Kaukė jura. Ant baidako
 Vėl sau vaikštinėja
 Atamanas, ir į vilnis
 Tyliai žiurinėja.

Kaip Skaityti Naudingiau Geras Kningas.

Laisvas vertimas iš N. A. Rubakin'o.

KIEKVIENAS mūsų žino, kad daug reiškia mokėjimas skaityti kningą. *Ką aš galiu gauti iš šios kningos ir kiek gauti*, tai klausimai, kurie savo turiniu tur būtina apeiti kiekvienam skaitytojui. Mūsų akyse ir tur turėt svarbą tasai praktikinis skaitymo klausimas. Kokiais budais skaitytojas gal užauginti savo skaitymo svarumą, t. y. gal išmokti 1) imti iš kningos kiek galint daugiau, 2) imti tą, kas joje yra, kiek galint teisingiau, stengdamasis savo klausimo supratimą, apie kurį kningoj rašoma, suartinti su autoriaus apie tai supratimu, ir 3) apkainuoti, ką paėmei. Pirm, negu atsakyti į tuos klausimus reikia prisžiūrėti prie pačio skaitymo proceso. Ir tik išgvildenus jį iš psichikinės bei socialinės pusės, jau galima pasistengti pritaikinti prie draugijiniai-naudingos.

Pirm visko žvilgterėsime, ką geriausia atsitikime gal duot kninga? Kninga gali duot: 1) reiškimą gyvenimo *faktų*; 2) duot *idėjas*; 3) upą; 4) supažindinti su *siekiais* bei tendencijomis; 5) nurodyti *kelius*, budus ir veikimo metodus. Ir tankiausia kninga suteikia mums visus šiuos penkiuos elementus, kitaip tariant kninga gal veikt, arba veikia į skaitytojo intelektualingumą ir emocialingumą, o taip pat jo valią ir veikimą. Tik nereikia mąstyti, kad kningos veikimas visuomet gal but pilnai šiuomi aptartas. Šie veikimai stovi įvairūs, žiurint skaitytoją, taip ir pačią kningą. Negalime nepastebėti dar dvejų svarbių skaitymo pusių: skirtingu dalyku yra kningos *turinys* ir tas, ką skaitytojas iš jos gauna. Pamatinu skaitymo faktu ir yra tas, kad skaitytojas ima iš kningos *ne tą*, ką duoda, *ne taip*, kaip duoda, *ne tiek*, kiek duoda ir tankiai, budamas po kningos įtekme, veikia suvis ne taip, kaip kninga nurodo, arba išaiškina.

Kame gi tuomet apsireiškia svarbiausias kningos veikimas? Ne tiek tame, ką skaitytojas gauna iš kningos, kiek tame, ką jis skaitymo laiku pergyvena: ką jis permasto, kokie jausmai, norai, geidimai, svajonės ir t. p. jame užgimsta, ir koksai atsiranda veikimas. Kartais sako: "kninga užveda mintį" ir tas teisingiau negu tarti: "kninga įtaria mintį". Kalbant apie skaitymo tikslumą reikia kalbėti apie abu šiuodu procesu. Beskaitant reikia atminti, kad dideliausias svarbumas skaitomos kningos ne pačioje joje, bet skaitytojuje. Nereikia nustebti, kad šioje ar toje kningoje mes randame *ne tą*, ką ji duoda kitiems, ir imame iš jos neviską, ką ji duoda. Tuomet turėtų buti didesnis nesmagumas, kuomet beskaitant mes neatliktumėme dvasinio darbo: nesugalvotumėme savų minčių ir nepergyventumėme

jausmų, nesvajotumėme apie joki veikimą. Tuomet tai neįjauku, kuomet skaitydamas esi kartu su tuomi ir ne-skaitytojas, t. y. mąstanti, jaučianti, veikianti ypatybė, bet kas tai negyvo, savyta dvikoji žuvis. Čia kalbu ne apie tai, kad tuojaus papulti kningos veikiman, tokiam lygiam, kurį ji nurodo, bet pačiam nurodyti savo protu. Reikia *pačiam sau veikti į save*. Kiekviena kninga yra svetima dvasia su patariamumu balsu, kursai skaitytojui ir nereikalingas.

Kiekvienas gal but vienvaldovu tik savo kuno bei dvasios, bet niekaip ne svetimų kunų ir dvasių. Visos svetimos dvasios tokie pat sau valdovai, kaip ir patsai sau. Visos jos vienodos, vienteisės. Ir aprubežiuot kitą turi ne priverstinumu, bet pačiu gyvavimo faktu. Ir jeigu kningoje randasi kas tai pavergiančio, tas ir yra faktai. Jeigu apie faktų priėmimą ar nepriėmimą nesignėina, tai užtat dar kiek ginčijasi apie faktų išaiškinimą. Galop faktai nėra kas tai pastovaus, kokiomis nors priemonėmis jie galimi išjudinti. Neužtenka vien žinoti faktus, o svarbiau yra jų pažinimas ir apgalvojimas.

Jeigu reikėtų formuluot skaitymo teises, tai atsidurtume keblame padėjime. Nors tokias teises kiekvienas gal išsidirbti patsai sau. O jų išdirbimas tur but ne tiek teorinis, kiek praktinis. Jeigu pačio sau sutvertos teisės, ir praktikoje išpildė savo tikslą, tai jos geros. Kuomet priseina svetimam tvirti kitiems teisės, tai reikalinga išdirbti jų keletą, atskirai kiekvienam tipui. Tik svetimų patarimams neverta daug atsiduoti, reikia daryt taip, kaip pačiam išrodo geriau. Tiesa, patsai nevisuomet viską sugalvosi, ik visko prieš, tai tuomet pravartu susipažinti, kaip kiti to dasiekė. Tik ir šiame atsitikime nereikia atmesti buvusio su kitais nepasisekimo. Tokiuo budu klausimas apie tai kaip skaityti, nukreipiamas į kitą klausimą: kokiuo budu aš pats galiu prirengti sau prieinamiausius skaitymo metodus.

Šiokyn klausyman geriausia atsaką suteikia savas prityrimas. Išnaudok įvairius budus, o gal surasi atsakantį. Daug slepiasi dar tame, jei yra meilė skaitymo bei apsišvietimo link.

Bet ar nėra budų surasti sau tinkamiausius skaitymo budą. Suprantamai yra. Ir svarbiausiu yra *kiek galint daugiau ir kiek galint arčiau susipažint su kningomis*. Reik sužinot apie kningų esimą, jų kokybę ir klausimus jose gveldenamus. Kningos reikia jieškoti visur, ir skaityklose, ir kningynuose, ir pas pažįstamus, reikia stengtis gaut platų supratimą apie didelesnį jų skaičių. Reikia gi žinot kokios kningos randasi pasaulyje. Ir svarbu yra surinkt daugumą tokių žinių pirm to negu imtis skaityt, tuom labiau pirkti. Kur-kas lengviau sužinoti nematant kningos, ar naudinga ji mokslo atžvilgiu, negu spręst jos vertumą vien antgalviu pasiremiant. Šiek-tiek sunkiau sužinoti, kurios tų gerų kny-

gų atsakančiausios. Sąrašą gerų knygų mes tankiai surasime įvairiuose kataloguose, „skaitymo vadovėliuose“, bet kas mums nurodys, kuri jų *man* atsakančiausia? Reikia rausties knygose, o besirausiant greičiausia surasi žingeidžias knygas, žingeidžius klausimus ir t. p. Nuo įdomaus apsišvietimas ir tur but pradėtas. Bet tarsite: kninga gal ir žingeidi, bet apkainuojant ją tiesos ir teisingumo žvilgsniu ji mažu suvis niekai. Taisai teisinga, tik turim atsimint, kad kalbama ne vien apie tai, kad žingeidžias kningas suradus, bet ir žingeidžių sau klausimų, žingeidžių mokslo sryčių. Reikia pirmiausia tą surasti, o paskui lengva bus apie tą klausimą ir gerų knygų surasti. Potam reikalinga yra padaryti tų gerų knygų surašą ir pasistengt pamatyt savomis akimis, kad surasti sau atsakančiausią. Tik reikia padaryt pastabą. Mes žinome mūsų kalbos knygų neturtingumą, žinome, kad mokslo knygų suvis nėra, tai nenoroms reikia inties taipogi neperdaug turtingo Rusų knygyno. Prie progos galima paminėti apie tąs manomas išleisti enciklopedijas, kurių Gabrio redaguojamoji jau žlugo. Likosi Olšausko sumanyta. Nors šio rašinio turinin ir neina klausimas apie enciklopedijas, bet neprošali jį palietus, nes kuomet nebus gimtoje kalboje mokslo, tuomet ir nebus galimu savyšvietimas. Enciklopedija padeda išrišti nekuriuos klausimus, terminus ir t. p., kuriuos užtinkame mokslakningėse, o neturint mokslo, ką su enciklopedija darysi. Pirmiaus reikia mokslą sutverti, o tik paskui pagaminti tam mokslui pagalbinę knygą-enciklopediją. Piningai išleidžiamieji enciklopedijai atneštų daugiau dvasinės naudos, jei už juos but mokslakningės leidžiamos, ¹⁾ pirmiau but patsai mokslas tveriamas.

Bet grįžkime prie pradėtojo. Įsivaizdinkim, kad skaitytojas jau apsirinko sau žingeidžių mokslo srytį. Kyla klausimas, kaip išsirinkti knygą, kuri supažindintų jį su tąja sryčia. Šis vėla prigul nuo žmogaus. Pirm visko reikia pasistengt sužinot, kuomi patsai esi ir ko labiausia sau truksta. Jeigu pačio lengviau perimami faktai ir turi norą pirmiausia juos sužinot — imk knygą faktinio charakterio, butent tokios, kuri kalba apie faktų reiškimą. Kalbu tiktai apie *pradedantį* skaitytoją, t. y. tokį, kursai dar nepratęs skaitytojavime, neipratęs skaityti, suprasti, perimti turinį; tokį skaitytoją, kuriam svarbu įgauti žinojimo, supratimo ir įpratimo skaityt kiek galint greičiau menkiausia išaikvojant spėkų, laiko ir išteklių. Įpratęs skaitytojas moka skaityti įvairias knygas. Reikalingu yra aptarti to mokėjimo *išsidirbimą* ir artymiausių link to kelių.

Knygos suteikiančios faktų žinojimą esti taipogi įvairios. Kitos tik primena faktų esimą, pavyzdin „krikščionys paėmė Grenadą 1492 metais“, „Oxygenas susivienija su Hydrargyru“ ir t. p. Labai di-

džiai daugumai toksai faktų aptarimas nič-nieko nesuteiks. Tuomet reikalinga jieškot tokių knygų, kuriose tie faktai aprašyti aiškiai, suprantamai ir vaizdžiai. Bet ir aprašymai skirtini. Vieni jų sausi, kiti aiškūs, gyvi. Kitas skaitytojas nieko nepasiliks galvoje, paskaitęs sausus skaitliavimus, arba sausus jų aprašymus. Tokiam liekasi susirasti knygą, kurioje viskas vaizdžiai aprašyta. Dauguma mokslinių faktų nekuriuose knygose aprašoma dailininko gabumu, pavyzdžiu istorijos romanuose, bijografijose, dieniniuose ir t. p. Kitam skaitytojui kaip tik nuo tokių knygų ir verta pradėt savęs apsišvietimą. Praktikiniam skaitytojui vėla reikia žiurėt, kad faktas but aptarimas ir praktikos žvilgsniu, pritaikinant gyvenimop. Toksai skaitytojas nerasdams knygoje gyvenime reiškumo tik nubodaus beskaitant ir neužsiganėdins ja.

Pastatykime sau, kad skaitytojas jau apsipažinęs su faktais, bet jie nėkiek nesutvarkyti. Tuomet reikalinga juos suvesti į sistemą, ir tokiam skaitytojui reikia duot sistematinį rankvedį. Kuomet skaitytojas jau išsirenka sau geidžiamą schemą, tai ateityje psemiamas iš knygų žibias jisai jau palei savo norą grupuoja. Bet yra tokių, kuriems toksai budas suvis nepatinka, jie jį stačiai neperneša. Tuomet galima dasi-gauti sistematingo žinojimo ir kitu budu: jisai turėtų patsai savaimi išsidirbti iš jau esančios galvoje medegos. Laikas užmiršti, kad pedagoginės teisės ne visiems tinkamos.

Pradedantį skaitytoją galima pavadinti integraliu skaitytoju. Jis dar neipratęs mąstyti apie vieną pusę by ko, nesivaržant kitais klausimais, nors ir labai artymai sujungtais. Pradedantis skaitytojas apgrobe viską iš karto. Jis regi gamtą tokia, kokia jije ir yra, kaip vienata. Todėl jį negal užganėdinti knygos, kuriose aptariama gamta vienpusiai — ar nuo istorijinio žvilgsnio, ar cheminio, faktinio ir t. t. Pradedantis skaityti žingeidaujas visu gyvenimu, jisai ir stengiasi pirmiau visą gyvenimą pažinti, o tik paskui prieiti prie atskirų klausimų. Todėl tokiam reikalinga pradėt savęs apsišvietimą ne iš atskirų mokslų mokimosi, ir ne rankvedžių, bet iš tokių knygų, kuriose duodamas klausimas aptarimas vispusiškai. Ypačiai toksai budas reikalingas žinių populiarizavimui liaudies miniose.

(T. b.)

Atitaisymas klaidos.

„Laisvosios Minties“ skaitytojų meldžiamie atitaisyti šias svarbesnias 39-me numeryje randamas klaidas.

- 1.— Pysl. 913, eilėse „Ir visakas niekai“, pirmoji eilutė turi šitaip skambėti:

„Ir štai supratau, kad nieko čion *gero* nebuna;“

- 2.— Tose pat eilėse: 11-toji eilutė: vietoj žodžio „*čia*“ turi buti „*eina*“.

- 3.— Pysl. 918, eilėse „Ne jums, broleliai“, paskutinis žodis yra „*dainelei*“, o turi buti „*dienelei*“.

1) Kiek žinau pažangiausios moksleivijos vardu ir rengiamasis pasiusti Olšauskui panašias mintis.

Victor Hugo.

Vertė Žemės Vaikas.

Notre Dame de Paris. *)

(Paryžiaus Švenčiausioji Panelė)

(Žiurėk "L. M." N39).

Bet Klodas negirdėjo savo svečio žodžių ir sėdėjo giliai užsimastęs, žiurėdamas į kertę, į vortinklį, kurin kaip tik dabar papuolė neatsargi musė. Milžiniškas voras, pajutęs, kaip sudrebėjo jo tinklai, tuojaus prišoko prie savo aukos ir pagriebė ją į nagus.

— Vargšė musė, — pratarė svetys ir ištiesė ranką, kad ją paleidus. Bet Klodas, tarytum pabudęs, sulai-kė ją.

— Tegul, — sušuko. — Tegul likimas atlieka savo darbą.

Svetys pažinrėjo į vienuolį nustebeš. Jam rodėsi, kad jo ranką suspaudė geležinės replės. Klodo akis buvo išmeigtos į baisią grupą — vorą, ėdintį musę.

— Tai symbolius visoko, — sumurmėjo jisai, vis žiurėdamas į vorą blizgančiom akim. — Tu, Klode, esi voras, bet tu taip-gi esi ir musė. Tu žengei prie mok-slo, prie šviesos ir išsibėgėjęs papuolei į plonytį vor-tinklį ir dabar su perskelta galva ir nulaužtais spar-nais drebi nepermaldaujamo likimo rankose! Dėl Die-vo, nejudink jų, maitre Žak, nejudink voro!

— Užtikrinu tamstą, aš jo nė nepaliesiu, — atsakė nustebeš ir nieko negališ supraci maitre Žak. — Mel-džiu tamstos, paleisk mano ranką: tamstos pirštai — tarytum geležinės replės!

Klodas maži-pamaži nusiramino.

Toje valandoje kakalyje pasigirdo šnabzdėslys.

— Kas tai? — paklausė svetys.

— Tai mano katinas, — skubinau atsakė vienuolis.

Priminęs svečiui, kad jis norėjo nužengti žemyn, greitai išvedė jį iš savo celės.

Tai kaip tik patiko Žeganui, kuriam jau ir įkyrėjo ir nepatogu buvo gulėti kakalyje. Kaip tik tie du mokslo-vyru išėjo per duris, jis greitai ir garsiai iššoko iš kakalio ir balsiai sušuko:

— Ačiu tau, Viešpatie! Pagaliaus jiedu išėjo!

V. KOKIUS ĮSPUDŽIUS PALIEKA KEIKSMAI.

Jis nubėgo žemyn laiptais, atsargiai aplankė Klodą ir jo svetį, žiurėjusius į kažin ką tai ant sienų, ir susto-jo išgirdęs šioje valandoje kanakeno balsą ir keiksmus.

— Po velniais, — garsiai sušuko mokinyš, — juk tai ne kas kitas taip keikiasi, kaip tik mano draugas Febas.

Žodis "Febas" pasiekė archidiakono ausį, kuomet jis aiškino kokios tai stovylos prasmę. Jis krupterėjo ir pertraukė savo kalbą ant pusės žodžio, iš ko labai nu-sistebėjo maitre Žak'as. Atsigrižęs, archidiakonas pamatė savo brolių, besišnekučiuojantį su koku tai aug-štu oficerium.

Tai buvo kapitonas Feb de-Šatoper, tik ką išėjęs iš Gondelorje namų, savo sužiedotinės.

— Kad ir mokate koliotės, kapitone, — int jį Že-ganas, paduodamas jam ranką. — Kas jus taip smarkiai supykino?

— Atleisk man dranguži, žinai, aš negaliu antsyk susilaikyti. Aš tik ką buvau pas tas davatkas ir visa-kuomet aš iš jų išeinu, aš bijausi paspringti keiksmams, kurie susirenka mano gerklėje ir kurių negaliu ištartti prie jų.

— Na, tai gal norėtumet išsigerti?

— Labai noriu, tik, mat, neturiu piningų.

— Aš turiu, eikiva!

— Ta-ta, o iškur pats turi?

Žeganas išsitraukė mašnelę ir parodė kapitonui. Klodas apleido savo nustebusį svetį, tyliai prisiartino prie jaunikaičių ir klausėsi jų dvių kalbos.

— Turi mašnelę, Žegane! Tikrai, nesinori tikėti. Bet aš galiu eiti į lažybas, kad ten patį tik akmens, o ne piningai.

— Na, tai pažiurėkit, — šaltai atsakė Žeganas ir pabėrė piningus ant tumbos.

— Prisipažink sveikas, kad apvogei ką-nors, — su-šuko kapitonas, žiurėdamas žibančiomis akimis į sidab-rinius piningus. — Iškur gavai tiek turto?

— Tai kamgi bebutų tas mano pusgalvis brolis-ar-chidiakonas? — Atsakė Žeganas. — Eikiva!

Abu draugu nuėjo smuklės linkui. Klodas sekė paskui.

Jis ėjo rustus ir nusiminęs. Nejau tai tas Febas, kurio prakeiktas vardas nedavė jam ramybės nuo pat tos dienos, kada jis kalbėjosi su Grenguaru? Jis neži-nojo tikrai, bet jau ir to užteko, kad jis jaustųsi ver-čiamas sekti nepažįstamą oficerių. Draugai kalbėjosi taip garsiai, kad Klodas aiškiai viską galėjo girdėti.

— Eikiva greičiau! — sušuko Febas.

— Delko?

— Aš bijau, kad čigonė manęs nepamatytų.

— Esmeralda?

— Taigi. Aš visada užmirštu jos velnionišką var-dą. Aš nenoriu, kad ji prisikabintų prie manęs gat-vėje.

— Argi tamsta, Febai, turi su ja pažintį?

Klodas išgirdo begėdišką juoką kapitono, kurs, pa-silenkęs prie Žegano ausies, prašnabzdėjo jam keletą žo-džių. Paskui vėl prasijuokė, pakratė galva ir, tartum koks pergalėtojas, pažiurėjo į Žeganą.

— Ištikrųj? — paklausė Žeganas.

— Prisiekiu ant savo dušios. Ši vakarą, — atsakė Febas.

— Ir tamsta esi tikras, kad ji ateis?

— Argi galima dar abejoti?

— Ištikrųj tamsta esi laimingas, Febai!

Archidiakonas viską girdėjo. Jo dantįš čiauškėjo;

keistas drebulys perėjo visu jo kunu. Valandėlei jis net sustojo ir susviravo, tarsi apsvaigęs. Bet paskui vėl sekė jaunus padaužas.

Kuomet jis pasivijo juos, jie jau kalbėjosi apie kitus dalykus ir skubinau įėjo į smuklę, dainuodami kažinkokią dainele.

Praslinko kelios valandos. Visai sutemo, o kažkoks žmogus beveik nuo pat ryto vaikštinėjo priešais smuklę, kantriai laukdamas kasžinko ir atidžiai žiurėdamas į visus, kas tik ėjo iš smuklės lauk. Ant to žmogaus buvo platus ploščius, kuriuo jis dengė savo veidą iki pusei. Laikas nuo laiko jis sustodavo palei langą ir žiurėdavo per aprukusius stiklus vidun.

Pagaliaus iš smuklės išėjo du vyru, kurių, matomai, tasai žmogus ir laukė. Jis paėjo keletą žingsnių į šalį ir dabojo juos ištolo. Abu buvo linksmu, vienas tai gerokai įgėręs. Jis sviravo ir pliauškė kažką besipainiojančiu liežiuviu.

Skaitytojas, be abejonės, pažino kapitoną Febą ir moksleivį Žeganą. Pastarasis vos tegalėjo pastovėti ant kojų.

— Eik-gi tiesiai, po velniais! — sušuko kapitonas. — Man neužilgo reiks sveikąjį palikti, nes septyntoje valandoje aš turiu su ja sueiti.

— Pasitraukk nuo manęs, — plepėjo Žeganas. — Ko čia šokinėji man po akių?

— Beje, Žegane, ar neatliko tau piningų? Aš turėsiu užmokėti anai senai raganai už kambarį. Senoji kažgerga nepabargys! Argi jau nebeliko piningų?

Žeganas jau nieko nebesuprato. Pliauškė kažką sukietėjusiu savo liežiuviu ir nesiklausė kapitono. Šis užpyko ir pastumė savo draugą, kurs, paslydęs pasieniui, nei pėda pergriuvo ant brukio ir tuojaus ėmė knarkti. Kapitonas pataisė Žegano galvą, padėjo ją ant sąšlavų ir nuėjo, prataręs:

— Tegul tave paima vežiman drauge su išmatomis.

Žmogus ploščiuje sustojo pas miegantį jaunikaitį, bet paskui, giliai atsitusęs, taipgi nuėjo tenlink, kur ir kapitonas.

Pasukęs skersgatviu, kapitonas staiga patēmijo, kad yra keno tai sekamas. Jis sustojo; sekęs jį žmogus irgi sustojo. Jis pradėjo eiti, šis irgi. Bet jis nesirupino tuomi.

— Tegul sau, — pamislijo:— aš nieko neturiu.

Priėjęs prie kažkokio didelio budinko, kapitonas sustojo. Gatvėje nebuvo nė gyvos dvasios. Staigu Febas pamato, kad šešelis prisiartina prie jo palengva ir, priėjęs arčiau, sustojo prieš jį, lyg žemėn įkastas. Febas pajuto, kad į jį žiuri dvejetas akių, žybėjusių tamsoje, kaip katės akis.

Kapitonas nebuvo bailys; bet tą krutančioji stovyla pusterėjo į jį baimės vėju. Jam prisiminė prasiplatinęs mieste garsas apie kasžinkokį vienuolį, klaidžiojančią nakčia Paryžiaus gatvėmis. Kelias minutes jis sto-

vėjo nesikrutindamas ir pagaliaus priverstinu juoku pertraukė tylą.

— Gerasis pone, — tarė jis, — jei tamsta esi vagis, o sulig to aš neabeju, tai elgiesi ne gudriau už žuvėdrą, rakinėjančią riešuto kevalą. Iš manęs nedaug tegali pasinaudoti. Geriau padarysi, jei pasijieškosi sau ką kitą.

Šešelio ranka pasiliuosavo iš-po ploščiaus ir atgulė Febui ant peties, suspaudus jį su erelio nagų spėka. Tuo tarpu pasigirdo ir balsas, taręs:

— Kapitonas Febas de-Šatoper!

— Po velniais! iškur gi žinai, kad aš taip vadinuosi?!

— Aš žinau netik tai, — atsakė žmogus ploščiuje, — bet man žinoma taipgi, kad šivakarą, septyntoje valandoje, tamsta turi sueiti su motere pas senę Falurdenę palei šv. Mykolo tiltą.

— Tai tiesa, — mašinaiškai patvirtino Febas.

— Turi pasimatyti su motere vardu...

— Esmeralda, — pasiskubino Febas, kuris, kaip ir pirma, vėl buvo berupestingas.

Išgirdęs tą vardą nepažįstamasis su įsiutimu pakratė kapitoną už peties.

— Kapitone Febai de-Šatoper! — sušuko jisai:— tamsta meluoi!

Kas butų matęs, kaip užsidegė kapitono veidas, kaip piktai jis šokosi į nepažįstamąjį, su spėka ištrukęs iš jo nagų, ir su kokia puikybe jis pasigriebė už kardo — butų išsigandęs. Bet žmogus juodame ploščiuje vis stovėjo nesikrutindamas priešais tą rustybę.

— Žaibai ir perkunas! — suriko Febas. Štai žodis, kuri retai tepriseina girdėti bile kam iš Šatoperų! Tu nedrįsi jį atkartoti!

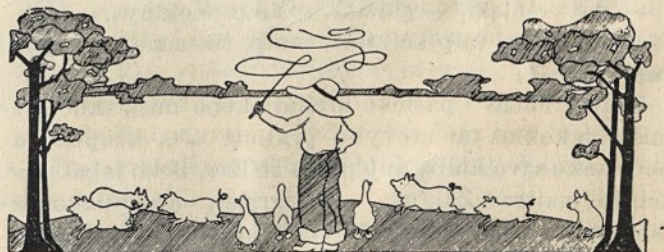
Kapitonas sugriežė dantimis. Jis viską toje valandoje užmiršo. Jis matė priešais save tik žmogų, kurs jį ižeidė. Ir, išsitraukęs karda, jis, uždusdamas iš piktumo ir nesuvaldomos baimės, pratarė užkimusiu balsu:

— Čia pat, šioj minutėje, su kardu! Tegul tavo kraujas aplaisto šituos akmenis!

O priešas nė nesikrutino. Jis tik karčiai pratarė:

— Kapitone, užmiršai, kad turi pasimatyti su motere...

(T. b.).

DENNIS HIRD, M. D.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

III.

Gėologija.

Itin sutrumpintoje apipiešoje mes esame matę, kad astronomija mus pamokina, juog "saulė, mėnulis, ir žvaigždės" yra išsirutuliavę iš formos medegos daug lengvesnės negu lengviausias plukuriuojantis debesys. Tokia pamoka turėtų pataisyti mūsų išpuožius ir idėjas daugelyje dalykų.

Bet dabar mes kreipiamėsi prie mūsų žemelės, kad ištyrus apibraižą jos istorijos su pagelba gėologijos.

Gėologijos mokslas apglėbia viską, kas galima sužinoti ar supaisėti apie mūsų žemę. Žodis "gėologija" paeina nuo dviejų graikiškų žodžių, — *gē*, žemė, ir *logos* pašneka.

Dabar visatinai paisima yra, kad, labai ankstyboje gadynėje, žemė buvo sutirpusi masa — lyg koks labai tirštas, o labai karštas skystimas. Toji masa, besupojanti erdmėje, atšalo iš viršaus. Toji atšalusioji, sukietėjusioji dalis buvo pirmapradinė pluta žemės.

Šitas skritulys (Fig 57) nėra tikrai apvalinas, bet labiausiai lyg kokias apelsinas su truputį suplokštintais galais. Kad žemė nėra tikrai apskrita, tai tapo Newtono atidengta. Jeigu padėtum apelsiną ant skuomės, viršus perstatys šiauregalį, o dugnas, rymančias ant skuomės, pietūgalį, kuomet linija aplinkui apelsiną per patį vidurį, beje jos plačiausioje dalyje, perstatys išivaizdinamą liniją, vadinamą ekvatoriu.

Fig. 57 — Žemė.

Tačiaus žemė nerymo ant skuomės ar ko-nors kito. Ji supuoja erdmėje, ir apsisuka aplinkui kas 24 adynos

su greitybe didesne negu 1000 mylių į adyną. Plačiausioje savo dalyje — ekvatoriuje — ji turi 25000 mylių aplinkui, taip juog josios diamėtras yra beveik 8000 mylių; o jos diamėtras nuo vieno žemgalio iki kitam yra apie 26 mylių trumpesnis negu kitas diamėtras. Tolumas nuo čia iki žemės viduriui yra 4000 mylių.

Kietoji žemės pluta yra stora apie 25 mylias. Mes nežinome, ar ankstybiausiame jos laipsnyje pobudis kietojo paviršio buvo lygus ar rupus. Tačiaus mes žinome, kad viename laipsnyje jis buvo neišdabintu svietu; jis neturėjo nė sluogsniuotų uolynų, nė vandens, nė augalų, nė gyvunų.

Materiolai, sudedantieji šįtą žemės plutą dabar, yra uolynai beje masos visokeriopus mineralinės medegos, kaip: granyto, smėlakmenio, anglių, molio, kreidos. Vieni yra kieti, kiti yra minkšti; vienok gėologijos kalboje, jie visi yra uolynais.

Tuli uolynai, kaip smiltakmeniai, kalkakmeniai, visuomet užtinkami esti reguliariuose sluogsniuose ar lakštuose — vadinamuose *strata*, nuo latyniško *stratum*, išžarstyti ar ištiesti — ir todėl yra žinomi kaip stratifikuoti (sluogsniuoti) uolynai.

Kartais sluogsniuotieji uolynai guli beveik plokščiai, kaip *A* Fig 58; kartais nusišliuodnina stačiais kampais, kaip *B*; kartais jie yra sulinkę į lankus, kaip

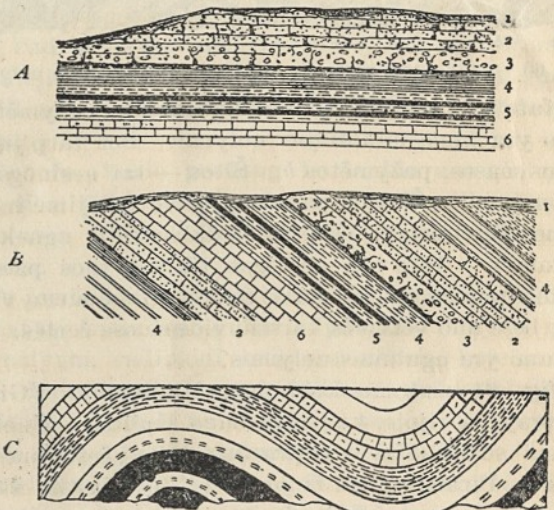

Fig. 58 — Sluogsniuotieji uolynai.

C. Bet juos visuomet galima atžinti pagal jų paralelius sluogsnius. Kada sluogsniuotuosius uolynus tyrinėjame išgalėse, mes randame juos panėšint į anas masas žvirzdų, smėlio, ar purvų, kuriuos dabartiniame laike sunėša ir nusėsdina vanduo mūsų upėse, ažueroose, jurėse, ir didžiamariuose. To-gi dėlei gėologas priskaito suformavimą sluogsniuotųjų uolynų veikmei vandens, ir vadina juos vandeniniais uolynais. Daugumą šitų uolynų vadiname nuosėdiniais (sedimentariais) uolynais, nėsa visa medega, suguldyta kaipo nuosėdos iš vandens,

yra sluogsniais sudėta ant dugno indo (receptakulio), kuriame vanduo talpinasi.

Fig. 59 galima matyti sneiliavimą nuosėdų; skaitant nuo viršaus, mes turime purvą, smėlį, žvirzdus.

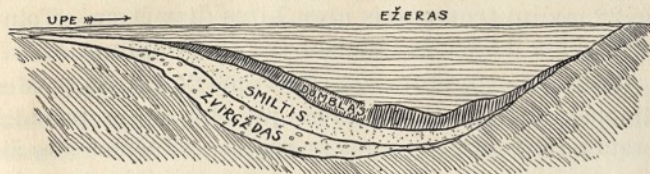

Fig. 59. — Ažero dugnas po potvynio.

Reikia atsiminti vardus šitų labai svarbių uolynų; jie vadinami sluogsniuotais, vandeniniais, ar nuosėdiniais.

Esti didelės-didelės masos ir kalnynai uolynų visai kitokio pobūdžio, kaip va: granytai, bazaltai ir t.t.; šitie užtinkami ir reguliarėse masose, neturinčiose jokių sluogsnių, ir todėl žinomi yra kaip nesluogsniuotieji uolynai. Šitie uolynai dažnai užeinami didelėj maišatyje tarp sluogsniuotųjų uolynų, nėra jie neturi jokio reguliariškumo pozicijos ar sueiliavimo; jie persiskverbia per sluogsnius kitų uolynų, arba net guli ant jų plačiomis, dideliai didelėmis masomis (Fig. 60).

Fig. 60. — A, sluogsniuotieji; B, nesluogsniuotieji uolynai.

Matote šviesesnės spalvos sluogsnius, pažymėtus *a*. Tie tai yra sluogsniuotieji uolynai. Bet tarp jų yra tamsios masos, pažymėtos *b*. Šitos — tai nesluogsniuotieji uolynai. Šitie jie panešauja savo sudėjime ir sueiliavime į materią, išmestą iš dabartinių ugnikalnių (vulkanų). Taip tad geologas tikrina juos paeinant nuo tos pat veikmės, kuri duoda kilmę mūsų vulkanams, beje nuo veikmės karščio viduriuose žemės, ir jie vadinami yra ugniniais uolynais.

Fig. 61 matome kolumnas Milžinkelio (Giant's Causeway) Airijoje, kur lava buvo išpilta. Uuola atšaldama susiraukia, ir paprastai skyla į šešiašones kolumnas. Pirmiau negu žinota šitoji priežastis, šitas ir kitas kolumnas priskaitydavo milžinams ar velniams, arba jeib kokiai negalimai priežastčiai; aplink jas susipietę buvo paslaptys, ir žmonės tešnekėdavo apie jas tik pakuždomis.

Dėlei siekių mūsų tyrinėjimo, sluogsniuotieji uolynai vieni tėra svarbiais, nėra nesluogsniuotieji uolynai neturi jokių fosylių.

Mes esame matę, kad sluogsniuotieji uolynai susiformuoja per veikmę vandens; tačiau vanduo tai ne vienintėlė spēka, kuri veikė ant ankstybosios plutos žemės. Jeigu ant ankstybosios plutos nebutų veikusios jokios perkeičiančios spēkos, ji būtų pasilikusi savo pras-

tame, nuogame, ankstybame padėjime. Nebutų buvę jokios atmainos paviršio, jokių sluogsniuotųjų uolynų, jokio pamainumo augalų ir gyvūnų; bet su valanda, kada žemė ėmė suktiesi aplink saulę ir riedėti aplink savą ašį, prasidėjo nuolatinė atmaina ir pažanga; ir pa-

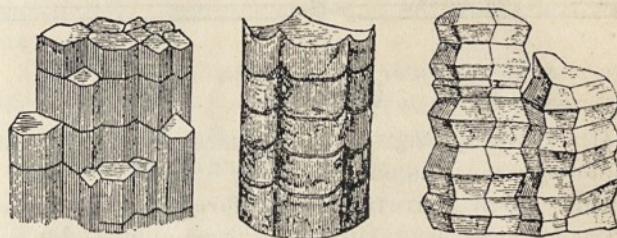

Fig. 61. — Kolumnos Milžinkelio Airijoje.

kol pateks dabartiniai prietiekiai soliarės sistėmos, tokios atmainos nesiliaus besiplėtojusios. Dėlei žemės kasdieninės rotacijos aplink jos prakypią ašį, ir jos kasmetinio skriejimo aplink saulę, mes turime dieną ir naktį, vasarą ir žiemą. Iš šitų pamainų šilumos ir šalčio kyla vėjai ir audros, lytus ir upės, speigos ir ledkalniai (glečeriai), ir periodiškose atmainose augalų ir gyvūnų gyvatos. Iš dėkos vėjų kyla bangos ir tėkmės; dėlei pritraukimų mėnulio ir saulės kyla jurių priepludžiai. Seni uolynai nusiplukina ir naujesnės formacijos atsiranda. Vėl-gi, kaip pasekmę sudėjimo mūsų skritulio, randame, kad vidury yra didelis-didelis rezervuaras šilumos, kurios efektą matome karštuose šaltiniuose, geizeriuose, vulkanų išvaržose, žemės drebėjimuose. Jiegos po žeme ir jiegos aplinkui žemę nuolatos perkeičia jos plutą. Šitos jiegos niekadose nesiliauja veiksios dieną ar naktį.

Ar vidury šitos žemės yra kietas, ar skystas, ar dujėtas, dar netapo nustatyta.

Dabar mes tetyrinėjame tik žemės plutą, ir toji, kaip esame matę, esti po veikmę tiek daugelio spēkų didžiulės galybės, kad ji niekadose n'esti ramybėje. Vienu iš didelių rezultatų šitų spēkų yra formacija trečios rūšies uolynų, vadinamų metamorfiškais arba perkeitais uolynais. Tie jie susiformavę yra iš sluogsniuotųjų ar nesluogsniuotųjų uolynų, po labai dideliu karščiu ir spaudimu, ant kurio jie buvo išstatyti. Paprastoji stiegimo skala (šleitas) yra geru pavyzdžiu šitokios uolos.

Taip tad, prasiskynę kelią šitaje labai plika apibrėža, mes grįžtame prie svarstymo sluogsniuotųjų uolynų.

Šitas piliorius (Fig. 62) yra perdalintas juodomis linijomis, kur įvyksta vyriausieji skirsniai. Žemiausioji juoda linija paženkliną prasidėjimą tikrai sluogsniuotųjų uolynų, kuriuos mes kamantinėsime išgalėse. Visi uolynai tarp žemiausios juodos linijos ir tuč-tuoju kitos juodos linijos žinomi yra kaip pirmaeiliai arba palajozoiškii uolynai; antrasai skirsnis vadinamas esti antraeiliais arba mezozoiškais uolynais; skirsnis viršuj šitojo — tai

Visatinė rodykla sluogsniuotosios sistėmos ir formacijų ir t. t. (Fig. 62).

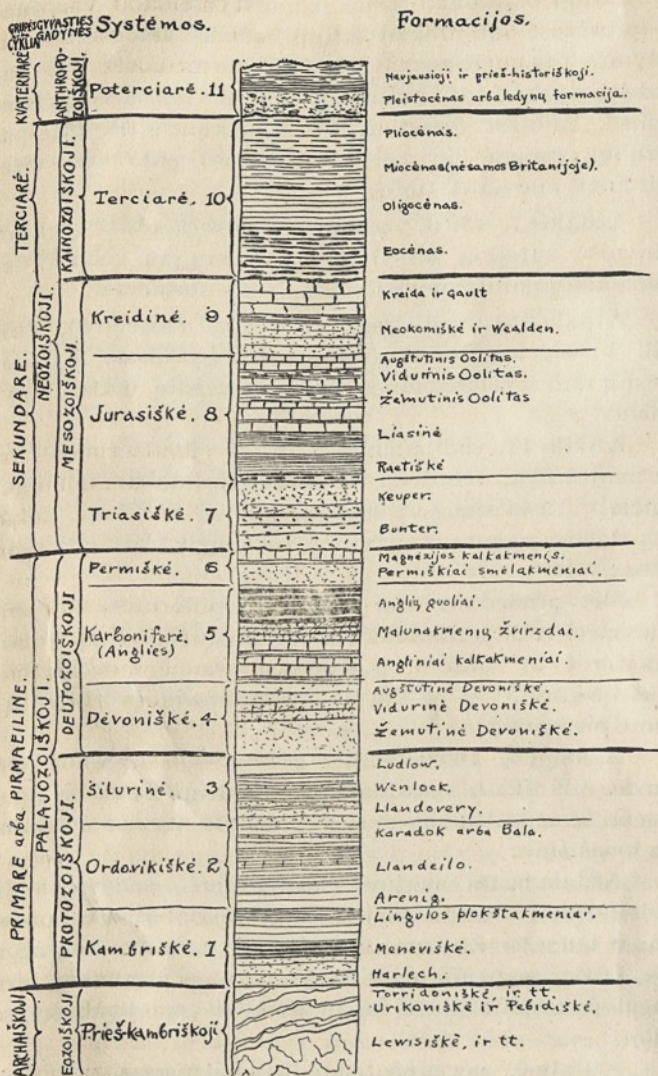

Fig. 62. — Insivaizdinamas piliorius sluogsniuotųjų uolynų, kaip jie išrodytu, jeigu rastum nesumaigytus bent kokioje vietoje. trečiaeiliai arba kainozoiški uolynai; o siauroji dalis ant augšto — tai ketvirtaeiliniai arba naujausieji uolynai.

Pirma negu išileisime į išgales, turime pastebėti keletą visatinių teisybių.

Pradėkime gerai išidėmėdami šitą pasakymą prof. Cole's: "Iš tiesų mes nežinome labai menką dalį didžiulio skritulio, ant kurio mes gyvename. Vidury žemės guli 4000 mylių atstu apačioje mūsų, ir mūsų kasyklos ir išgrąžos perskriodžia didėję masą gilumon tiktai apie mylią. Tačiau išlaukiniai sluogsniai žemės susirukšlino ir susilankstė taip, kad uolynai, kurie kitados gulėjo labai toli nuo paviršio, tapo iškelti augštyn taip, kad mes juos pasiekiamo. Todėl tulose vietose, tuč-tuoju po minkštu gruntu, mes galime užtikti materiolus, kurie,

kitados gulėjo 10 ar 15 mylių giliaus žemyn; ir tai įgalioja mus šnekėti, kad mes turime šiokią-tokią nuovoką sudėjimo žemės iki gilumai 15 mylių nuo paviršio. Tai nėra daug, tai tik išlaukinis lukštas, 15 mylių storas aplinkui žemę; bet tai viskas, su kuomi mes susiduriame, ir mes šnekame apie prieinamą žemės dalį kaipo apie žemės plutą" (p. 3).

Reikia išitėmyti bent, kaip dideliai didelės turi būti spėkos darbe, kurios gali didelius guolius uolynų ant 15 mylių priartinti arčiau prie paviršio, negu kad jie pirma gulėję buvo.

Antra visatina teisybe yra puikusis atidengimas kilito gėologo, Vilimo Smith'o. Jis gimė vakarinėje dalyje Oxforda pavieta 1769 m. Dvidešimt vienus metus amžiaus turėdamas, Smithas buvo atidengęs, kad eilės fosylių gyvunų paseka viena kitą reguliarėje tvarkoje. Tuli susitelkimai fosylių veislių, kaip jis parodė, visuomet guli apačioje kitų skirtingų susitelkimų; kitaip sakant, uolynų sluogsniai galima atžinti (identifikuoti) pagal fosyles liekanas, juose telpančias. Todėl praecitinė istorija gyvastvos ant žemės yra pažymėta pasekimu animalių grupių viena po kitos, ir itėmijimas jeib katros iš šitųjų atskirai įgalioja mus šnekėti, kad uolynai, kuriuose jos gludi, tapo padaryti tokioj ar kitokioje gadynėje tos istorijos — (Cole).

Toliaus, jeigu sykį mes ēsime supratę principą, sulyg kurio sluogsniuotieji uolynai formuojasi, pasidaro aišku, kad atvėjyje kelery guolių neišjudintų uolynų žemesnieji guoliai yra senesni negu viršutiniai guoliai.

Vilimas Smithas pagarsino savo didį atidengimą 1799 m.

Žmonės, kurie per daug ko laukia nuo gėologijos, turėtų šitą buitį išidėti omenin. Raktą į istoriją žemės plutos mes teturime vos tik truputį viršaus negu 100 metų.

Po žemiausia juoda linija kolumnos (Fig. 62) galime matyti masą nereguliario pavidalo uolynų masą. Šitie uolynai vadinami esti archaiškais, beje senoviškais. Juos kartais taipgi vadina prieš-kambriškais, nēsa jie guli žemiaus kambriškųjų uolynų, kurie yra žemiausiu sluogsniu uolynų.

Iš vieno atžvilgio toji kolumna nesuteikia tikros idėjos, nēsa ji neduoda tikro išpuždio, kaip didelė-didelė yra giluma šitų archaiškųjų uolynų. Paklauskite, ką Lordas Arčibaldas Geikie šneka apie juos (p. 881): "Vien storumo ir įvairumo prieš kabriškųjų formacijų, drauge su jų nepritaikumu ir kitomis strukturinėmis išveizdomis, užtenka atrodymui, kad jos perstato milžinišką laiko protarpį. Šiaur. Amerikoje, kur, kiek šiadien yra žinoma (1903 m.), jos yra plačiausiai išsiplėtojusios, apvertina jų storumą daugiau negu 65000 pėdų, arba viršiaus 12 mylių, ir tikrina, kad chronologiškai jos prilygsta visumai kitų gėologiškų liudyjimų".

Prof. Cole sako: "Archaiškoji gadynė taip mažai

teturi fosylių, kad nėra galima ją dalinti į sistemas. Bet tur-but ji apima taip ilgas eiles gadylių istorijoje gyvastvos ant žemės, kaip visos kitos gadyinės sudėjus kruvon.... Seniausieji uolynai Archaiškos grupės, žinoma, gali reprezentuoti gadynes pirma negu gyvastva iš tikrųjų atsiradusi buvo.... Gražioji Malverno kaukara, kuri kyšo lyg mėlyna banga priešais saulėlydį, kaip dabar žinome, yra liekana archaiškojo kalnyno. Keletą kartų ji turėjo būti palaidota jurėje, bet ji ir vėl iškilo ir tebesti kaipo labai įstabus antkrantinis ženklas musų viduržemio“.

Ant šitos buities mes turime padėti labai didelę svarbą, nėra ji prašalina vieną iš didžiausių sunkenybių, kokias tuli žmonės sutinka dėlei evoliucijos gyvųjų formų. Tie papriešintojai randa ankstybuose sluog-sniuotuose uolynuose keletą veislių augalų ir gyvunų gerai išsiplėtojusių ir gana skirtingų, ir jie klausia, kaip tai gali būti, jeigu evoliucija yra tikra. Na-gi, kada jie bus parodę, kiek milijonų metų reikėjo, kad susiformavus toms kietoms granyto masoms (archaiškiems sluogsniams) 12 mylių storumo, tada bus galima tikėti, kad nėra buvę ganėtinai laiko išsiplėtojimui šitų gyvų veislių, kurias randame ankstybiausiuose sluog-sniuotuose uolynuose.

Dar niekas neįsteigė nustatyti laiką reikalingą susiformavimui sluogsnuiotųjų uolynų; tačiau vidutiniškas apskaitliavimas deda tą laiką ant 157 milijonų metų; ir jeigu prieškamabriškiems uolynams privalejo tokio-pat protarpio laiko, tai vėl gauame kitus 157 milijonus metų, kurių bėgyje žemesnės formos gyvasties galėjo išsirutuliuoti iš pirmutinio šlakelio protoplasmos. Bet tulos kalkuliacijos duoda žemės amžiui daug daugiau metų. Net Lordo Kelvin'o paženklėjimas ribų laiko, kuriame gyvi daigtai galėjo būti ant žemės, išneša 1000 milijonų metų. Gerai tad gali Lordas Arčibaldas Geikie (1903 m.) sakyti, kad fizikos argumentai nereikalauja „trukdyti geologus ir palajontologus musų dienų reikalaujant tiek laiko, kiek akyplėšus išaiškinimas struktūros ir istorijos žeminės plutos neatbutinai reikalauja“ (p. 81).

Po šito išikrųjų mes nebegirdėsime senąją sunkenybę, kad, ēsa, laikas nebuvo ganėtinai ilgas išsiplėtojimui daugelio veislių. Žmogus, kurs ir dabar dar tebatkartoja nusidėvėjusį užmetinėjimą, nėra mašančiu tvariniu, bet tai papuga, kuri paantrina krykštavimus savo senutės.

Pirma negu įsileisime į išgales, pažvelgsime į visatiną pobutį fosylės faunos vyriausiųjų atdalų šitoje kolumnoje (Fig. 62). Jeib kokios skryties gyvunai vadinami yra fauna tos skryties.

Pradėdami nuo seniausiųjų uolynų, atdalos apačioje žemiausios juodos linijos, mes atžinome, kad jie neturi nė jokių — išskyrus keletą nežnaimų — pėdsakų organizuotų esybių, kad buvusios visokeriopus kliasės gy-

vų daigtų toje dideliai didelėje gadyneje, tas berods yra žinoma: bet tik keletas liekanų iki šiolei tesurasta.

Tad-gi palikdami tasias ir augštyndami visatino-se apibrėžose nuo dugno šito pilioriaus sluogsnuiotųjų uolynų, mes atžinome, kad didēsēse atdalose uolynų, nuo 1 mos iki 6-tai, vadinamose *pirmaeilinēmis* (primarēmis), randasi fosyliai, kurie priklauso tik prie padermių (genera) ir veislių (species) paprastai visai skirtingų nuo dabartinių.

Atdalos 7, 8 ir 9, vadinamos *antraeilinēmis* (sekundarēmis) suteikia fosylius, išnykusių jau veislių, bet maž daug giminingų su naujausiomis formomis.

Atdala 10, vadinama *trečiaeilinē* (terciarē), kuri guli viršui kreidos, turi augalus ir gyvunus, iš dalies veislių dabar tebėsančių ir iš dalies veislių dabar išnykusių.

Atdala 11, vadinama *ketvirtelinē* (kvarternarē) arba naujoviška, susideda iš formacijų, dabar tebnugulančių. Tasai sluogsnis apima, plačiai šnekant, liekanas veislių augalų ir gyvunų tokių-pat, kokie gyvena dabar.

Vėl pradėdant nuo dugno to pilioriaus, uolynai, pažymėti 1, 2, 3, atsiženklina mažais juriniais gyvunais lukštuose ar dėžėse, plačioje prasmėje *minkštygiais* (molluskais). Nė jokių nugarkauluočių (vertebratų) juose nesiranda.

Atdalaj 4, Devoniškoje, *žucys* žemo laipsnio atsiranda. Iš tikro, toji atdala yra žinoma kaipo žuvių gadyne. Augštutiniame sluog-snyje šitos atdalos atsiranda *amphibijos*.

Atdala 5, tai anglinė (karboniferē) gadyne, kada dideli-dideli augalai vešėjo ir anglių guoliai susiformavo; ir ten esti randami: akulos, žvyniuotos amphibijos, į driežus panėšinčios žuvys, ir anos nuostebios stogagalvės amphibijos, iš kurių žindžiai (mammalia) yra kilę.

Atdala 6, perminė, parodo užsibaigimą trilobitų, bet žuvių yra apstas, amphibijų gausas, ir driežų esti daugelis rušių.

Kita didėji atdala, *antraeilinē* (sekundarē), žinoma esti kaipo gadyne šliaužlių, kurios užaugdavo milžiniško didumo. Atsirado į paukščius panėšinčios amphibijos, ir, palubyje atdalos 7, triasiškės, pirmasai žindžius atsiranda. Tai buvo krepšiuočius (marsupialis) arba krepšiuotas gyvunas.

Atdalaj 8, jurasiškėje, randame akulas ir lakiojančius šliaužlius, ir daugiau krepšiuočių. Kelintas iš šliaužlių sverdavo po keletą tonų.

Atdaloje 9, kreidinėje, arba kreidos gadyneje, mes randame augščiausias žuvių padermes, ir braidžiojančius paukščius dantuotus; juriniai šliaužliai tulų padermių prasiretina, o jų vietą užima vandeniniai driežai.

Viršutiniuose šitos gadynės sluogsnuose *išeina aukštėn grupė gana smulkių žindžių (mammalių)*. Pabaigoje šitos

gadynės visi lakiojantieji šliaužliai, ir deinosaurai, ir dauguma jurinių šliaužlių, lyg kad jau būtų išnykę beėsa.

Dabar prieiname prie didelės atdalos 10, *trečiaeilinių* (terciarių) uolynų. Čion nugarkauluočiai (vertebrata) savo esmenyje panėsi į šių dienų nugarkauluočius. Randami esti visi žuvių poskyriai; tačiau didžiausia atmaina įvyksta nugarkauluočiuose ant sausžemio, žindžiai staigu atsiranda kaip viešpataujantis ty-pas. Fauna jurasiškės grupės labai supatėjo, specializėjo.

Kas visusvarbiausia, dugne žemiausios atdalos šitos grupės, *eoecēne*, užtinkame dvi padermi, kurių vardai, perguldžius, esti: mėsadančiai (Creodonta), ir krump-lenariai (Condylartha), kurie yra prabočiais mėsaėdžių (karnivorų), vabalėdžių (inzektivorų), ir kanopuotųjų gyvunų musų dienų. Augštutinėje dalyje tos pačios žemiausios atdalos (*eoecēno*) užtinkame placentalius žindžius, pirmapradinį arklį (*eohippus*), lemurus, marmozetus (mažas gauruotas bezdžiones).

Antroje dalyje šitos atdalos, *miocēne*, užtinkame katę, eilę gyvunų tarpe šuns ir lokio, labiaus išplėtotą primityvį arklį (*hipparion*), mastodoną, ir tikras bezdžiones.

Trečioje arba augščiausioje dalyje, *pliocēne*, randame padermes kačių, prie kurių priguli musiškės, antilopas, tipiškas kiaules, bezdžiones.

Mes dabar pasiekiamo viršutinę atdalą. *ketvirtėilę arba kvaternarę*. Ji esti dalinama į *pleistocēną* arba didę ledynų gadyne, ir *naujoviškąją* gadyne. Galop pirmėsnės gadynės, terciarės, klimatas iš lėto tapo šaltėnis, ir pradžioje kvaternarės atdalos įvyko didėji ledynų gadyne arba ledų amžiai. Mes negalime jokios nuovokos įgyti apie tą ledo išiveržimą. Kaip apskaitoma, Europoje vienoje ledai uždengė 770.000 kvadratiškų mylių; kartais ledų masa buvo 6000 pėdų stora, ir ji nuolatos sliugė. Škotijos kalnuose yra žymės ledo išbraižų ant 300 ir daugiau pėdų augštumo. Vieną nau-dą mes turime: šitoji milžiniška masa sluogiančio ledo palaidojo po savimi fauną daugelio skryčių, ir taip paliko mums tulas palaikas, su kurių pagelba mes atspėjame ir atstatome historiją žemės gyventojų. Tai yra ilgas ir žingeidus pasakojimas; tačiau mums pakaks atsiminius, kaip kad Lordas Arčibaldas Geikie sako, "yra patikrinta, kad žmogus gyveno drauge su fauna pleistocēno",— beje kad žmogus gyveno su gyvunais ledynų amžių.

Na-gi, atvykę pas žmogų po šitos labai skubinos peržvalgos, patyrinėkime, ar toji peržvalga šneka už ar prieš evoliucijos tēoriją.

Geologija — tai mokslas, besiverčias su tiek milijonais metų, kad protas sukasi mėgindamas juos suprasti. Ar mes čion randame kokį liudyjimą priešingą evoliucijos doktrinai? Žinoma, žemos formos gyvų daigtų,

vien tik šlakeliai drebučių, nebutų galėję palikti liudyjimą kietuose uolynuose po spaudimu daugelio tonnų; bet kada mes užtinkame gyvunus diežėtus ar kauluotus ar su žvyniuotais apdaraais, ar mes randame augščiausiosius žemiausiuose uolynuose, o tik prastesnes formas naujoviškiausiuose uolynuose? Anaipol! Tai būtų perversimu augštyn kojomis gamtinės tvarkos. Ne, kuomi atokiaus mes einame nuo dabartinių laikų į gilumas uolynų, tuomi labiaus gyvunai nepanėšauja į tuos, kurie dabar gyvena ant svieto. Kuomi toliaus atgal nueiname, tuomi prastesnėmis gyvuojančiosios formos išrodo buvusios. Mes einame augštyn per tuos uolynus milijonais metų, iki užtinkame nugarkauliuotą gyvuną, ir, kaip reikėtų tikėtis, tasai gyvunas — tai žuvis; tad mes kitus uolynus atsekame augštyn dešimtymis milijonų metų, iki susitinkame galiaus su žindžiumi. Lyg ne juokais tai vis pamoja ant evoliucijos.

Viens tiek, mes apsivalėme nuo vienos tēorijos: nėra jokių atrodymų, paremiančių paisėjimą, buk visi gyvunai, ar net tos pačios gyvunų grupės, buvę pagaminti vienu ir tuo pačiu laiku. Iš tikro, viskas, ką mes matėme, tiesiok prieštarauja tokiam paisėjimui. Mes esame matę, kad gyvunų veislės išnyksta, kad veislės, kurios pergyvena per ilgas gadynes, taip atsimaingo ir persikeitalioja, juog mes priversti esame klasifikuoti jas kaip naujas veisles.

Archaishkiejie ir prieš-kambriškiejie uolynai.

Šituose uolynuose prieš Kambriškę gadyne gal-but nebuvo rastą jokių tikrų fossylių; bet tuluose prieš-kambriškuose uolynuose Kanadoje akyvi sluogsniai, perstatyti Fig. 63, buvo skaitomi kaip esą organiškios

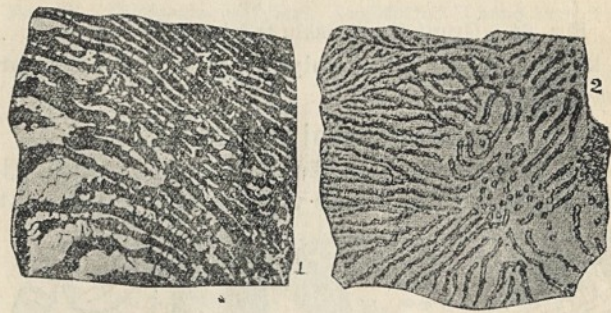

Fig. 63. — Eozoon Canadense. 1, sluogsniai prigimto didumo; 2, dudutės padidintos 100 diametru.

kilmės, ir to dėlei tikrais fossyliais. Šitiems kunams buvo duota pramintis Eozoon Canadense (arba aušrinis Kanados gyvunėlis).

Abudu piešiniu yra nuo tų pačių sluogsnų uolynų, tiktai ką vienane po tiesiai mažytės dudelės tapo padidintos 100 sykių. Daugelis kovų siautė dėlei šitų dudelių. Paisoma buvo, kad jos perstato mažus gyvunėlius, ir tulu slaptingu būdu, pati buitit, kad tie smulkučiai gyvunėliai gyvavo tokioje ankstyboje gadyneje, kaip paisoma buvo, atrodanti, buk evoliucijos doktrina esanti netikra! Bet-gi dabar jau tapo atrodyta, kad šitos

duidelės visai nėra gyvunų palaikais, ir, žinoma, evoliucijos doktrina pasiliko nesunaikinta.

Dabar mes skubinau pažvelgsime į tulus paveikslus įvairių gadylių pagrečiui, su nedaugeliu patėmyjimų, nėra dažnai jie patys savę paaiškina, jeigu tik atsimin-

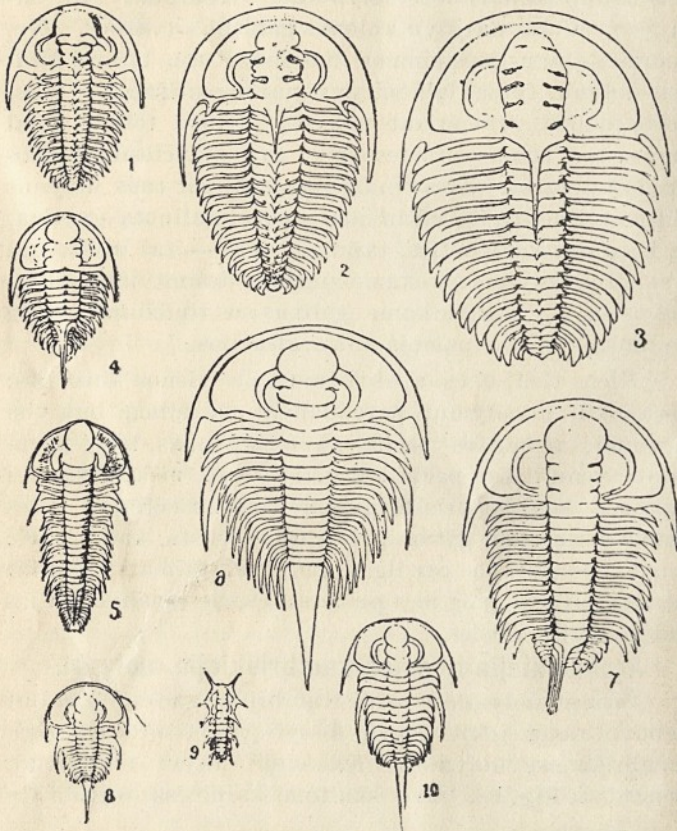

Fig. 64. — Grupė Kambriškiu trilobitu (Olenellus). site, kad mes nuo senovės uolynų artyn trauksime prie formacijų mūsų pačių laikų.

Kambriškasai skyrius.

Mes pradėdame nuo mažų lukštuotų gyvunėlių ju-rėse: ir dalykas patėmytinus yra, kaip labai iš lėto šitie

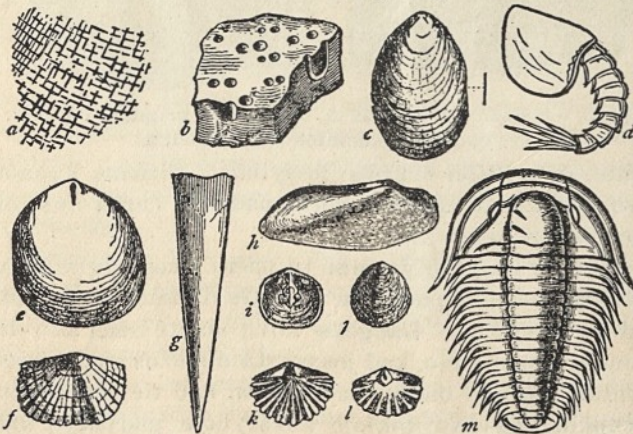

Fig. 65. — Kiti Kambriški fossyliai. gyvunėliai išsina aikštėn, kurie bent kiek panėšauja į

tuos, kurie aplink mus gyvena dabar.

Fig. 64. mes matome vešliausius gyvunėlius šitos ankstybos gadyne.

Nėra reikalo sužinoti vardus fossylių Fig. 65 dabar. Galite matyti, kad jie buvo nedidučiai, žemos formos, apdengtos dėžėmis.

Siliuriškasis skyrius.

Fig. 66 galite matyti, kaip trilobitai pažymiai atsikeičia savoje formoje.

Figuros 66, 67, 68 perstato dideliai didelę gadyne laiko, o vienok, kaip matote, tiktai prastos formos gyv-
vastos tėra užtinkamos.

Dėvoniškis skyrius.

Fig. 69 yra iš Dėvoniškųjų arba senojo raudonakmenio uolynų. Tai yra nugarkauluočius, bet neturi jokių žandikaulių, ir tame bei kituose dalykuose galbut yra giminingas su nėgėmis (devynakėmis).

Fig. 70 viršutinė ir vidurinė esti iš dalies apdengtos dėže, kas parodo galingumą dėžės formuojančios apielinkės. Bėgyje šitos, Dėvoniškės, gadyne žuvis buvo dideliai išsiplėtojusios ir galima būtų parodyti daug kitų formų (tulos beveik kaip dabar ēsančios žuvis).

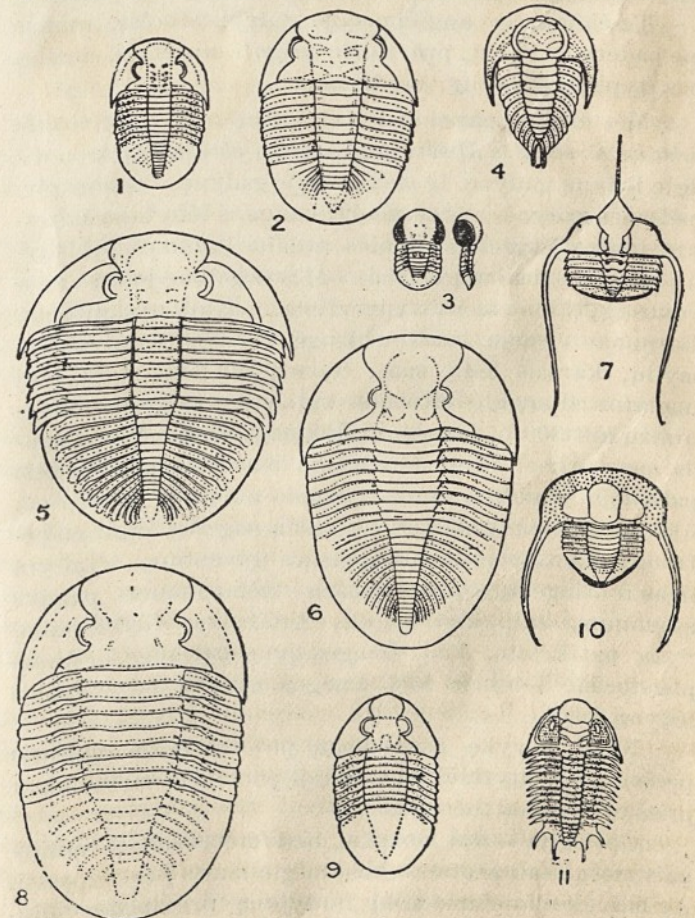

Fig. 66. — Grupė Žemesniojo Siliuro trilobitu.

Akulos vešėjo šitoje gadynėje, ir Fig. 71 parodo vieną iš tų ankstybųjų formų.

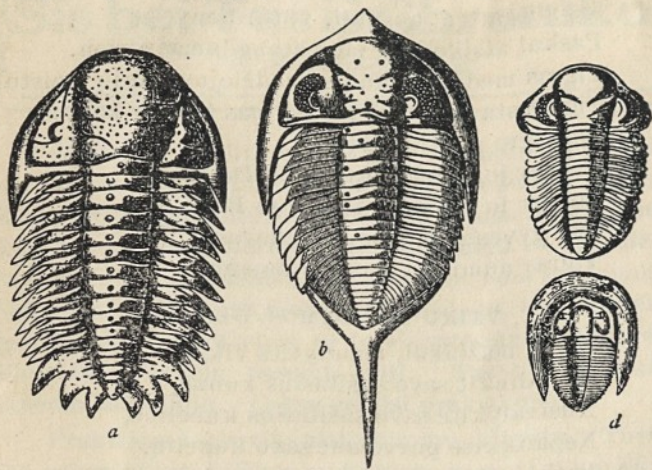

Fig. 67. — Augštutinio Siliuro trilobitai.

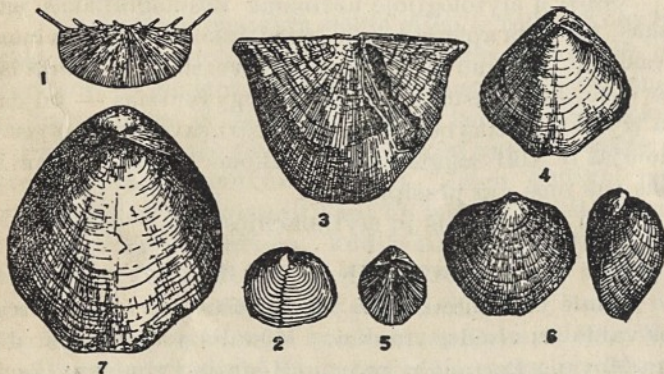

Fig. 68. — Augštutinio Siliuro Moliuskai (Brachiopoda).

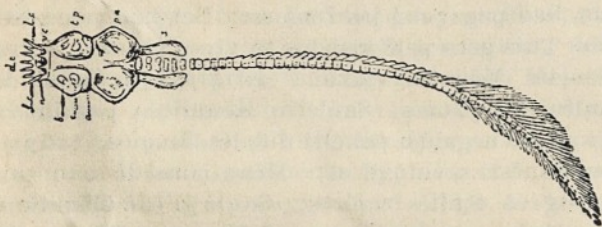

Fig. 69. — Seniausioji forma (Palaeospondilus).

Fig. 72 parodo lukštuočių (Crustacea). Prie šių dykščių lukštuočių priguli juriniai vėžiai, krabės, prieskvandeniniai vėžiai, šrimpai (vėžiukščiai) ir t. t.

Anglinis (Karboniferis) skyrius.

Mes einame augštin į karboniferę gadynę, amžiu didžiulių augalų, kada anglis susiformavo. Mažieji dėžėtieji gyvūnėliai tęsiasi toliaus, nors po persikeitaliojusiomis formomis ir naujomis veislėmis. Daugelis žuvis padermių užtinkamos su augščiau išplėtotomis struktūromis, tačiau stebuklu šitos gadynės yra atsiradimas *amphibijų*.

Figuroje 73 negalite tuojau neatžinti, kad paviso nauja gyvūnų grupė.

(T. b.)

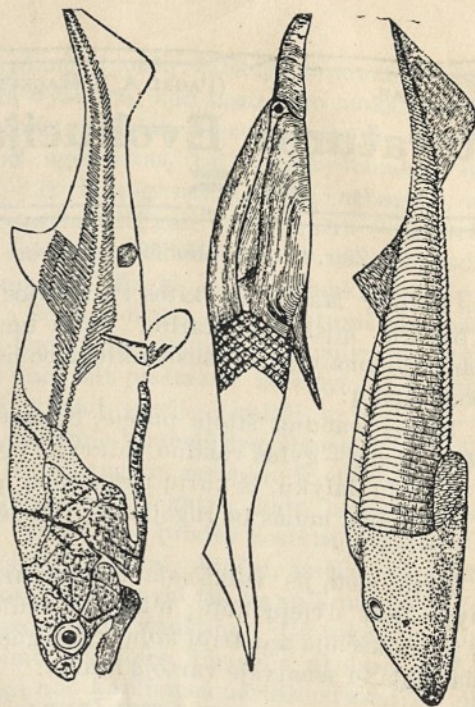

Fig. 70. — Tris ankstybos žuviu formas.

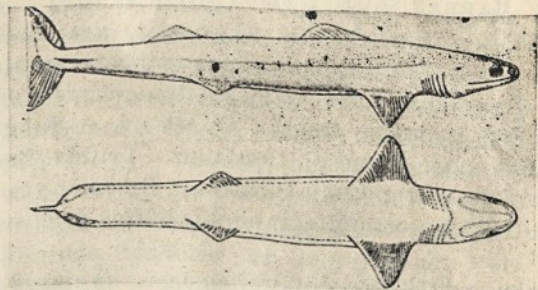

Fig. 71. — Cladoselache fylleri. Augštutinė iš šono žiurint; žemutinė tai papildvė.

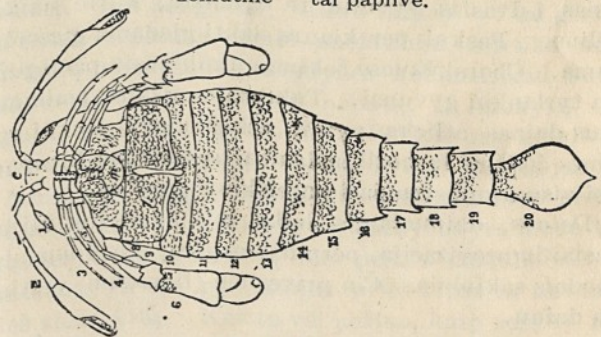

Fig. 72. Viena iš padermės Krustacėu.

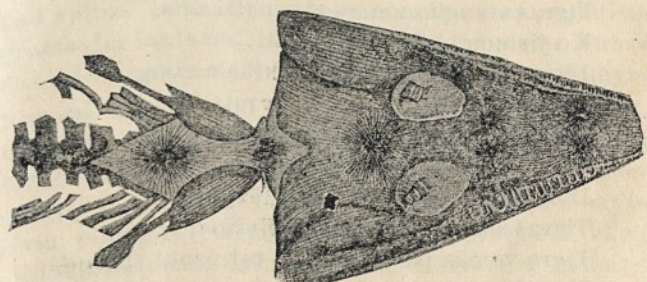

Fig. 73. Galva garsiosios amphibijos Archaeosauro.

KAROLIS VAIRAS.

(PAGAL A. S. MACKENZIE).

Literatūros Evoliucija.

(Žiur. "L. M." No. 39).

Fidži, kaip ir Maori bei kitos Polinezijos gentės, turi daug pasakų, mįslių ir patarlių. Gan tankiai tie dalykai panaudojama viešuose susirinkimuose ir kalbose. Šiė pora mįslių:

- 1.— Baltas vanduo šitoje pusėje, baltas vanduo anoje pusėje, juodas—gylus vanduo viduryje? (Akis).
- 2.— Yra du dalyku, iš kurių mes visada prašome išmaldų. Jie duoda mums be rugojimų? (Žemė ir vanduo).
- 3.— Ryto metą jis vaikščioja ant keturių kojų, vidurdieny — ant dviejų kojų; o kuomet saulė ketina nusileisti, jis vaikščioja ant trijų kojų? (Žmogus: kudykystėje šliaužioja, o senatvėje vartoja lazda).

BARBARIŠKOJI AZIJOS LITERATURA.

Besisi'ai. Besisi'ai tai, tikriausiai, yra maišytoji Jakunų Malajų pusiasalio gyventojų atžala. Jų didžiausias vadovas drauge yra kuningu jungtuvėse, gydytoju-magiku ir teisėju. Jungtavių šventės apvaikščiojama pjuties laike. Veidus Besisi'ai tēplioja didesnėse giminių šventėse. Besisi'ai yra gana inteligentiški ir svetmylingi, nors ir builūs prie svetimžemių.

Laike gentės švenčių vyriausiasis kuningas vadovauja apeigose; maldomis atsikreipiama į mirusių tėvų dvasias, į dvasias gyvulių ir daimonų, kurie naikina pasėlius. Paskui per kiaurą naktį giedama giesmės ir šokama. Chorališkuose šokiuose tankiausia pamėgdžiojama tyrlaukių gyvunai. Tulus mimetiškus (mimetic) šokius-dainas atlieka vyrai, atkartodami paskui vadą giesmės žodžius ir mosikuodami rankomis bei kraipydamiesi visu kunu stengiasi pareiškinti giesmes.

Dainos, dainuojamos laike tokių švenčių, tai tankiausiai improvizacija, perpinama gerai jau žinomais ir vienodais sakiniais. Čia privesime (liuosame vertime) porą dainų.

TIGRAS.

Tigras staugia anam gale, palei upę.
Ko jis nori? Jis nori paėsti.
Jis nori suėsti pelėdą, laukinę mešką,
Nori suėsti briedį, arba čevratin'ą,
Tas rainas tigras, kur perplaukia surašias juras.
Neužmiršk, kas yra pasakyta —
Didžioji žemė — tai tigro tėvynė.
Tigras sudėjo prisieką *kasžinkam*,
Tigro vienas pašokimas -- tai penki sieksniai.
Mes ištrukome iš tigro nagų.

Tigras dabar vaikštinėja ant išvirtusio medžio.
Tigras žiuri, ar nepamatys kur augštą kalną,
Jis miega ten, augštai, vidurdieny,
Paskui atsikelia ir eina staugdamas girion.
Tigras medžioja, kad sumedžiojus žvėrių maistui.
Tigras staugia, kad girdisi pas Opir'o kalnus.
Tai tigro gimtinė šalis.
Ten yr jo Jinang, ten yr jo Dato,
Ten yr jo Jukrati, ten yr jo Batin.
Ten gyvena visų tigru vadovas.
Tigras numiršta Batin'o namuose.

VAIKU MAUDYMO DAINA.

Eikit, mažiukai, maudyties eikit,
Atvėdinkit savo sušilusius kunus,
Nusivalykite savo sušilusius kunelius,
Nepalikkite purvo ant savo kunelių,
Paskui gi skubinkite namo, etc.

Besisi'ų mytologijoje užename kosmografiškas pasakas, pasakas apie žvėris ir apie dvasias. Keliavimas dvasių iš gyvuno į gyvuną, pasivertimas po mirčiai į šventuosius, busimas po-mirtinis gyvenimas — tai gana išymios jų tikybos dalis. Jie turi savo apeigas-ceremonijas ir tiki magiškoms "štukoms", taigi šamanizmas pas juos yra prasiplatinęs.

Štai pavyzdys iš jų mytologijos?

SAULĖ IR MĖNULIS.

Saulė yra moteris. Ji yra pririšta už virvės, kurią jos valdovas visados traukia. Mėnulis yra moteris. Jis yra Moyang Bertang'o pati. Mėnulis-vyras yra žmonių giminei priešas. Jis visados suka virves ir daro kilpas, kad pagavus į jas žmones. Bet jam nepasiseka. Dėlko? Tula gera pelė visados tą virvę graužia. Žvaigždės — tai Mėnulio vaikai. Kitą sykį ir Saulė daug vaikų turėjo. Joms (Saulėi ir Mėnuliui) pagailo žmonių, kad šie negalėjo pakelti didelės šilumos, tad ir nusprendė suėsti savo vaikus. Mėnulis neėdė savo vaikų. Jis pasigavo Saulės vaikus. Saulė gi ėdė Mėnulio vaikus. Tada mėnulis pasitraukė su savo šeimyna šalin nuo Saulės. Saulė labai-labai nusiminė ir supyko. Ji iki šiai dienai vis vejasi Mėnulį. Kartais Saulė prieina gana arti ir užgauna Mėnulį. Tai Mėnulio užtemimai. Mėnulis dienos laike, kuomet Saulė yra arti, peslepia savo vaikus nuo Saulės. O naktį, kada Saulė yra toli, vėl išsiveda savo vaikus.

(T. b.).

Šis bei Tas iš Chronikos

Lietuviai — girdime sakant — Amerikoje mokina si. Tokia naujiena būtų labai palinksminanti ir pranašautų tautai gerą ateitį. Juk visi žinome, kad Amerikoje yra daug visokeriopų mokyklų; nėra tos mokslo šakos, kurios čion atsiekti nįstengtum, nors bėdiniausias budamas. Jeigu kas mokslan nekrypsta, tai bent amato-remeslo ar pirklybos ar jureivystės ar žemdirbystos žinias iš padugnių pasemti gali. Tas viskas gražiai skamba thėorijoje. O kas girdisi praktikoje?

Praktikos Lietuvių mokykla yra kitokia. Turime dvi pakraipi praktiškos mokyklos, beje: 1-o karčiaminė, 2-o bažnytinė.

Karčiaminė mokykla siekia giliai ir toli. Koks būtų Lietuvys, jeigu neplemptum alaus ir degtinės per nemierą? Toje mokykloje rasi socialistus, laisvamanius ir kuninginius iš vienokių kningų bonkas beskaitant; vyrai ir moters, ir vaikai bei kudikiai pataiko šukterti: strazdu-brazdu, cinkum-linkum! Jeigu kudikis pats neįstengia stiklo prisipilti, ant ko būtų geraširdė mamytė, kad ji, pati gerdama, kudikiui nepasiulytų! Juk tai nebutų lietuviškai! Nesistebėkime už tai, kad daugelis mūsų tautiečių sėdi kalėjimuose, kiti laukia net kartuvių ar elektriškojo krėslo (kaip Pottsvillėje, Wilkes Barrėje ir kitur); daugelis kenčia vargą — nėra reikia policijai didelės baudos mokėti; kiti vėl — vyrai į svetimas moteris, moters į svetimus vyrus įsivėpso, pameta namus ir vaikus, ir dumia per kalnus, nekartą dar ir apsvogę. O kas suskaitys iš proto išėjusius ir patekusius į beprotnamius? kas suskaitys mirštančius nuo girtybės pasekmių? kas suskaitys valkelius, gimusius su nuomiruliu, pusšučiais, syphilizuotus, š:šuočius, marazmiškus ir kitaip nugybusius? Naje, tokių daugelis yra, kurie atsigardinę Amerikos duona sako: nusidėvėjau, sveikatos netekau, nubėdnėjau, apakau: dabar laikas grįžti namon, į Lietuvą... Tik stebėtis reikia, ar gi Lietuva laukia tokių ištvirkėlių, paleistuvių, dykaduonių, pragertsmagenių... Jeigu Lietuva tokius priima su išskėstomis rankomis, tai ateitis jos apverktina, apgailėtina, ir nepavydėtina.

Kaip karčiama sužliaugia jiegas kuno ir proto, taip bažnyčia, ypačiai Romos katalikų bažnyčia, suteršia proto ir sąžinės tvarką, iškrevezoja budą, užmigdo dvasę, ir pakuždina į piktadarystą. Ir kas gi tie bažnyčios atstovai yra? Nereikia toli eiti, tik dirstelk į savo "paterį": tai riebus, nutukęs kaip paršas praskustgalvis, kurs atgiedojęs šv. mišias, per dienas girtauja ir su gspadinėmis užauja, arba visokius suokalbius daro prieš savo gonamąsias avelas. Kur vienas, nē dieną nē naktį

bemintydamas, jokių žabangų nesumano, bėga pas savo skerdžių-vyskupą, kad tasai savo mokslu prisidėtų. Iš-tariau žodį: mokslas. Lietuvos mintyje kuningpalaikis, vyskupo agentukas, tai — mokyčiausias žmogus ant svieto. Ir kaip-gi ne? juk jis, nebagėlis, net su pondziuliu susišnekėti gali! O jo galva — popiežius Romoje, tai, sako, net laiškus nuo šv. Petro kasdien iš dangaus gaunąs. Tai-gi kuningo makaulė kaip košės prikimšta visokio mokslo, mano lietuviškas snarglius. Ir iš tiesų kada toks paputžandis įsilips į sakyklą, tai jis žmogui kaip ant plaštakos išdėstys, iš ko susideda šv. trejybė, katroj pusėj -- kairėj ar dešinėj — tėvo sėdi sunus, o katroje "panelė švenčiausioji", jis žino vardus angelų ir archangelų, serapinių ir cherubinių, ir už skambantį doleruką jeib katrą, kaip bematant, pašaukti įstengia. O jau kad pradės riesti apie keplą-pragarą, tai rodos smailakulniai, kipšai, žalčiai, smailabambiai ir kiti tamsybių atstovai tik-ką su kuningėliu keletą butelių šampano buvo ištuštinę. Už tokias naujienas iš nusistebėjimo išsižiojęs žmogelis atidaro savo mašnelę ir paskutinį nuo karčiamos užsilikusį skatiką dzinkt! kuningui įkašę ir įmeta. Kuningas, mokytas žmogus, piktinasi skatikais; liepia duoti pusdolerius, dolerius, ir jeigu avinas ar avutė kiek raukosi, nesykį gėdą vargšui padaro: išprašo laukan iš bažnyčios, visai-kaip išblevyzgodamas. O kiek vargšų nelaidoja nē ant kapi-nių, jeigu jie gyvi budami, nebuvo nuolankūs ir dosnūs "dievo tarnui", kurs piningus tik "dievo garbei" sakosi terenkąs. Neseniai vienoj klebonijoje net peštynes kėlė kuningų "panelės" už vietą pas tokį "mokytą vyrą"; kitos vėl — mirus "dievo tarnui" — verkia, — ne dievo tarno, — bet kad jo turtų nesuskubo visų pasiglemžti. Bet kol gyvas "dievo tarnas" — tai geri laikai buna: atlaidai namie nuolatiniai, o tenka nesykį ant kelių mėnesių ir į maudynes keliauti, kad nutukimas sumažėtų... Bala jų nebutų, tų mokytų vyrų, jeigu jie nesikištų į gyvenimą. Bet kur tav kiaulė nelis į bulves? arba ar žąsinas nemėgs avižų? Reikia juk liaudį tamsybėje laikyti! apjakęs avinas greičiaus nuobara atiduos! Ir todėl tai Lietuvių bažnyčia yra namu keiksmų: ten keikia mokslą, ten peikia mokslinčius, ten siundoma vienus gyventojus prieš kitus ar net tautas prieš viena kitą. Kas to vėl nežino, kaip nesykį nepatinkamas ypatas kuningai išėdė iš darbų? kas užginčys, kad kalbas laikantiems laisvamaniams ar socialistams grumzdžia lazdomis, supuvusiais kiaušiniiais, kumščiomis, blevyzojimais ir kitais kuningiškais gardumynais? Kas gali abejoti, kad nesykį šeimynos iššira, nevien dėl "dievotarnių" įsistebelinimo į gražiąję lytį, bet ir dėlei suerzinimo vyro su motere už neįtikėjamą žodžiams žinovo, kas danguj ir keploj dedasi? Ir toks mokytojas žeria piningus į skrynę, perkasi obligacijas ir akcijas, važinėja automobiliais, vaišinas didmiesčių rathskelleriuose, ant galo dar, apvogęs parapiją, išdumia tolyn,

jieškoties naujų, tamsa dar neapskretusių avių ir avinėlių.

Bet kirvis turi du galus. Taip ir kuningų mokymas. Iš vienos pusės jie atsiekia tamsybę ir aklybę liaudies, bet iš kitos — liaudį pakursto prieš savę ir savo įstaigas. Ar-gi ne? Ar kitaip būtų atsiradę juodrankiai, reikalaujanti, po mirties gresme, pinigų nuo kun. Šupšinsko? Ar Scrantone atsirastų žmonės, kurie drįstų dinamituoti savąją bažnyčią? Ar įvyktų tiek tragedijų šeimynose? Jeigu kuningai skleistų gamtos mokslą, meilę artimo skelbtų, mokintų doros, duotų gražią paveizdą gyvenimu ir pasielgimu, — tai būtų kas kita. Dabar jie vėją sėja, ir ateis laikas, kada audrą rinks.

Tokios tai Lietuvių Amerikoje praktiškos mokyklos. Spręskite patys, ko jos vertos.

* * *

Rosijos Dumoje išgirdo svietas apie popų algų didumą. Popai, kaip ir Romos katalikų kuningai, sakosi besirupiną dušelių išganymu numirus ir tikrina, kad lengviaus verbliudui išlįsti per adatos auselę, negu turtingam įeiti dangaus karalystėn. Ir štai tų dėsnių prisilaikydami, Moskvos pravoslavų vyskupas ima algos 6000 rublių, „stolovų“ 8000 r., iš Čudovo vienuolyno 6000 r., iš Troicko-Sergiaus lavros 12000 r., ir iš Tversko kopyčios 40000 r. — o viso labo 80000 r.; o Peterburgo vyskupas ima algos 5000 r., „stolovų“ 4000 r., ir iš Nėvos lavros 250000 r. — taigi viso labo 259000 r. Kristus, sako, mokines nedėti į savo diržus nė aukso nė sidabro nė vario. Popai ne taip kvaili, jie savo pinigus deda į bankus: 60 metais 116 vienuolynų turėjo įnašų apie 700.000 r., o kai-kurios cerkvės turėjo apie 8.200.000 r. Viena Aleksandro-Nėvos lavra turi kapitalo 300.000 r. Nereikint rupintiesi nė ką valgysi, nė ką gersi, nės to jieško tik pagonai, dievas tikinčiais pasirupina, ir štai pravoslavų šventikai 1912 m. surinko už krikštus 2.541.000 r., už laidojimus 3.243.000 r., už sutuokimus 860.000 r. Tais pačiais metais šiaip dar surinkta 6.248.000 r. Tai vadinasi „paukščiai, kurie nė sėja, nė pjauna, nė į daržines krauna“.

Kada lietuviškoji kuningija išduos atskaitą iš savo „ubagystės“? Akyva būtų žinoti, kiek kasmet „dievo garbė“ pas Lietuvius turtų praryja.... Žmonės pas kunigus eina ausinēn, kodėl-gi žmonės nuo kuningų nereikalauja bent viešos išpažinties, kiek Molocho tikėjimas žvarbiais skambučiais lėšuoja?... Kunigai bijo teisybę pasakyti, o liaudis bijosi teisybę išgirsti, kad dėlei stebuklingųjų sumų stabas neištiktų!...

J. Baniulis.

Fantazija apie geles.

(Pagal Pludoni).

(Žiur. „L. M.“ No. 36).

Bet ar dėlei to aš turiu nusiminti? Ar karti tikrybė nėra šimtą sykių geresnė už saldžiuosius monusus?

Sakyk, ar aš žudau ką-nors, žinodamas, jog tu esi monas, ir tavo šviesa — monų šviesa? Ne! ne! senasai vyliugi! Aš nenoriu buti paikšu uodu, kuris, iluzijos apviltas, tyčia lekia int žvakės liepsną ir save sudolina!...

Kai mėnulis išgirdo mane taip bekalbant, jisai taip susiraukė, kaip dar niekuomet, ir pasislėpė užu debesio.

Bet aš pasilikau vienas savo apvienėjusiame bute, vienas su savo giliančiomis mintimis, kurios, lyg skruzdės, bėginėjo per įkaitusias smagenis.

Ir tad aš jutau, jog ant manęs nusileidžia dideli, juodi sparnai...

Ir apsupo mane toksai sunkus liudnumas, kad surikau ir pradėjau bijoti savo vienatvės.

Ir patsai nesuprasdamas, ką darau ir kas reikia daryti, aš nulipau laiptais žemyn ir išėjau int gatvę...

* * *

Nun aš matau, kad visas mano gerasai noras, visi mano puikieji sumanymai, visas mano pakilusias pasiryžimas yra — niekas.

Kas išginė mane vakar, pačiu vidurnaktiu iš namų? Kas buvo man užėjęs? Kas mane persekioja?

Kai lunatikas aš klaidžiojau po tuščias, išmirusias gatves.

Nuėjau ligi kalnelio; tad pasisukau ing kairę ir ėjau ligi miesto teatro. Apėjau porą kartų apie teatrą ir atsisėdau ant suolo valandėlei, priešais fontano nimfos figurą.

Po to ėjau namopi.

Atėjęs ligi vartų, išsiėmiau iš kišenės raktą ir jau rengiausi atrakinti vartus.

Bet tad atitraukiau staiga ištiestąją ranką ir iššau raktą atgal į kišenę.

Ar aš tai darau? Ar kokia svetima ranka tai padarė?

Ak, Dieve! ak, Dieve! Kaip aš tai galiu žinoti, kaip tatai išaiškinti? Ir ar kuris gali tai išaiškinti?

Aš žinau tik, kad tai nebuvo man noras, kad tai buvo svetimas noras.

Kaž-koksai, kaž-kas buvo manin įkvėpęs tą norą. Svetimas, piktas noras buvo apgalėjęs, nukamaves mano gerąjį norą. Ir nu jisai atsisėdęs manin ir mane tvarkė pagal savo noro — šito svetimo despoto noro.

Ir aš pasidaviau šitam svetimam despotui; aš

klausiau jo ir pildžiau visa tai, ką jis man daryti liepė. Mano noras jau pasimiręs.

“Grižk atgal!” komandavo svetimasai noras.

Ir aš tuč tuojaus apsisukau ir ėjau.

Gatvių akmenis man išrodė minkštesni, negu akšomas. Mano kojos kilijos lengviau, negu išlavinto audėjo minamos staklių pamynos. Mano akyse degė du raudonu punktu...

Aš ėjau, aš skridau gatvėmis, alejomis, per laukus, skersgatviais, pasisukau į dešinę, nususukau į kairę ir sustojau.

Tai buvo gėlių namas...

Ar negalima mane sulygtinti su nelaiminguoju laivu rytiečių pasakose, kurį magnetinis kalnas su burtininkų gale traukia nesulaikomai prie savęs ir sudaužo?

“Inteik pasižiūrėti! tiktai pasižiūrėti!” Komandavo svetimasai noras.

Ir aš nestengiu prieš jį pasipriešinti.

Nu aš suprantu jėruko nuolankumą, kurį veda papjovimui

Aš intėjau, atsisėdau nuošaliu ant atskiro suolo ir tariu sau:

“Čia ištolo aš pažvelgsiu ing jas, nepaliesdamas jų erzinančių ugių, neprisidurdamas prie žiedinių lupų“.

Bet vos tiktai buvau ištaręs tuos žodžius, šitai išgirdau savin, patylius, tamsius, ironiškus juokus bei pašaipas.

Tai buvo jis, tasai kaž-koks, kaž kas, tai mano svetimas noras, mano juodoji siela, mano Mefistofelis.

Kas po to su manim atsitiko — nežinau. Žinau tiktai, kad iš ryto prabudus ir sąmonei sugrįžus ir supratęs, kur esu, man rodėsi taip, it per mano širdį rėpliotų septynesdešimt devynios varlės.

Man širdis pradėjo pykti, nebekenčiau aš gėlių, nebekenčiau to jų namo, jutau, kad mano viduriai ant-rais apsisiverčia, ir nuo plaukų galų ligi kulnų bėga šiurpuliai, šaltos srovės.

Tai nebebuvo gėlių kvaptis, — tai buvo lavonų smarvė, gyvų lavonų smarvė...

Ir bėgte aš išbėgau iš šito biauraus urvo, iš šito nepakenčiamo lavonsklepio...

* * *

Taip, dabar aš matau, kad visas mano gerasis noras, visi mano puikieji sumanymai, visas mano pakilusis pasiryžimas yra — nolis.

Motin, motin! dabar aš suprantu tavo pasaką apie pražudytą sielą!

Ką aš turiu pradėti? Kaip man nusiraminti? Iškur semti jėgų ir ištvermės kovai su šita juodąja siela?

Dienos metu, tai nieko. Viskas ramu, gera. Juodoji siela bijo dienos šviesos.

Bet vos tik saulė nusileidžia, ir atvėsta, ir ant žemės pradeda išsiplėsti vakaro sutemos, — tad juntai, kai krutinėje kyla slėpingas neramumas, sunki tuštuma bei šaltas, kai ledas apvienėjimas...

Tuomet nubunda juodoji siela.

Kur ji dienos metu gyvena, šita juodoji siela? Iškur ji vakare atsiranda?

Ar jinau nulipa mėnulio spindulių-laiptais nuo mėnulio šaltųjų ledinių kalnų?

Ar jinau visuomet sėdi manyje, maitindamos mano krauju, kaip kerpė medžio sula, kur ji atsirado?

Kas tai žino?

Gal buti, kad jinau gyvena tiktai šitokiuose didmiesčiuose, kur žmonės gyvena susispaudę viens prie kito, kai uostuose spaliai.

Gal buti, kad iškeliaudamas į gimtynę, nusikratysiu šitą didmiesčio slogutį, kuris čia mane amžinai persekioja...

Taip, aš iškeliausiu...

Net šiandien.

* * *

Vos tiktai porą valandų, kaip sugrįžau atgal iš gimtynės.

Dėl manęs jau viskas miręs. Jokios iškeigos, jokios pagelbos nėra, kad išsigelbėti iš šito nepakenčiamo padėjimo.

Insivaizdinkite jureivį audrai siaučiant ant juros, ant menko rąstagalio, pro kurį laivas, iš kurio jis tikėjosi sulaukti pagelbą, praeina jo nepamatęs, palikdamas nelaimingą jį jo paties likimui...

Laukų tyloje kasdieniniai paprastoje butybėje jutau savo atsitolinimą du-kart toliau, negu mieste.

Su kiekvienu žingsniu, kuriuo artinausi arčiau prie gimtinio krašto, numaniau, jog mano šaknis čia jau išdžiuvusios.

Gimtinis kraštas buvo pasidaręs man svetimas, taip kaip aš buvau jam svetimas.

Einant per pudymą artyn tėvo namų, kur kit-kart, kudikystės metu, bėgiojau, pilnas gyvumo ir džiaugsmo, kaip kasdien jaunas kumelukas, — mane apsupo toksai didis liudnumas, tokia gili melancholija, kad tik-tik neišokau į upės gelmę...

Kaip viskas buvo persikeitęs tėvo namuose per tuos aštuonis metus, kai motina pasimirė!

Viskas kartu su manimi buvo pasidaręs senesnis, tuštesnis, liudnesnis.

Aš intėjau ryto metą ing sodą.

Ten, tiesa, buvo tos pačios vyšnios, po kuriomis, kuomet jos pavasari žydėjo, taip dažnai kit-kart mėgau atsigulti ir žiūrėti, kaip tarp baltų, žydinčių didelių žiedų bukietų kartas nuo karto, lyg besislapstydamas sumirga mėlinas dangus, kai mėlyna, žavėjanti akis.

Ten stovėjo tos pačios obelės, kurių šakomis, vai-

kiščiū budamas, rudens metu landžiojau, it voveris, jieškodamas pastarojo, rausvo, skanaus obuolio, kuris kur-tai lapų tankynėje buvo pasislėpęs.

Ten sodo kampe, ant paties upės kranto, stovėjo taipgi senoji, storoji liepa, kuri mane ant savo minkštųjų šakų nekartą supo...

Jos viršunėje, taip kai tuomet, klegeno garnys.

Ar tai buvo kitas, ar tas pats pirmasis?...

Taip, tai buvo tie patys medžiai, tie patys mieli kudikystės draugai, bet naikinanti ranka nė jų neaplenkė, išnykimo ranka ir juos buvo palietus.

Daugelis jų jau buvo retesni. Kai-kuris jau buvo visai nudžiuvęs. Gi tulų jau visai nebuvo.

Aš ėjau į sodą jieškoti savo mylimo tako, sapnų tako!... Vai, nedaugel metų atgal aš juomi vaikščiojau, dumodamas drąsiausias jaunystės dumas, sapnuodamas pasiūčiausius ateities sapnus.

Čia aš šarvais apkaliau ir mėginau savo laivą, su su kuriuo ketinau atrasti naujas salas, naujas žemes, naujus pasaulius...

Kur nu dingio mano numylėtasai Sapnų takas?

Jis visas dabar apaugęs piktžolėmis.

Kur dingio mano jaunystės sapnai?...

Ir netyčiomis aš pakėliau akis ir pažiūrėjau intskarnotas, tankias medžių šakas, kurios kai žalia pastoge apdengė mano Sapnų taką nuo išlaukinių akių žvilgių, ir staiga pamačiau paukščio lizdelį.

Aš pasilenkiau prie jo.

Lizdelis buvo jau pasiau sugriuvęs. Giesmininkai paukšteliai jau seniai buvo jį apleidę. Jis buvo tuščias...

Tuščias, kai maņo širdis! Kai mano bėdina be vilties širdis!...

Susikrimtęs ir sloginamas neramumo palikau sodą ir skubinau sugrižau į gričią...

*

*

Sėdžiu vienas gričioje ir laukiu...

Taip, ko aš laukiu?

Vis rodosi, kad štai, štai atsidarys duris ir jose pasirodys mylimos motinos paveikslas.

Sėdžiu vienas ir laukiu.

Bet niekas neateina, niekas nepasirodo.

Ir gričia pasilieka tuščia, kaipir buvus, kad ir saulė leidžias vakaropi, ir širdis pradeda vesti...

Ir tačiau šič, šitą gričią jos nepailstanti ranka per ilgus metus, diena į dieną tvarkė, joje dėstė, ją valė bei švarino, taip kad net sienos turėjo slėpti jos rupestingos sielos atomus.

Šita, seniau taip linksma, maloni gričia, dabar man išrodė, kai liudnas, sloginantis karstas, kuriame lyg gyvas buč uždarytas.

Mano krutinė pasidarė sunki, sunki, it ant jos butų užgulusios viso pasaulio sunkenybės, o virš mano

galvos pasigirdo juodųjų sparnų plevėsavimas:

Kur eiti?... Kur bėgti?... kur pačiam nuo savęs bėgti?...

“Pas motinos kapą!” šnabždėjo širdis.

Taip, aš eisiu pas motinos kapą, prašyti ramybės savo juodajai sielai...

Kaip motiną pakavojo, nuo to tai laiko dar pas jos kapą nebuvau buvęs.

Žinojau aš tą vietą kapinėse, kur jinai ilsėjo, ir ėjau ją aplankyti.

Ėjau ilgai, ilgai, bet negalėjau atrasti jos kapo.

Išvaikščiojau po senąsias kapines skersai ir išilgai, kur nieko nebekavojo, kur kryžiai jau buvo supuvę, o kapai susilyginę su žeme.

Išvaikščiojau kart-kartėmis po naująsias kapines nuo vieno galo ligi kito.

Kur jis dingio? Ar jisai buvo pranykęs? Ar aš likau tokio nešvariu, kad jau ir motinos kapas nuo manęs pasislėpė?...

Kludamas ir puldamas ant pusiau-supuvusiųjų kryžių, šlitiniuodamas siauraisiais, apgriuvusiais takeliais, tarpe kapų, brisdamas ligi kelių per tankias, labas dilgynes, kurios skleidė aplink aštrią, giliančią kvaptį, — aš jieškojau jo, bet neradau.

Aš sustojau pas kiekvieną kapą, apčiupinėjau rankomis kiekvieną kryžių, kiekvieną suvytusį gėlių vainikėlių padėtą ant kapo, kiekvieną gėlelę ant kapo augančią.

Jos nebuvo.—

Kojos pradėjo tirpti. Galva degė. Į akis įsikverbė raudonas ukas. Bet aš ėjau ir ėjau, jieškodamas jos kapo, kurio negalėjau rasti...

Ar ir tu, motin, nuo manęs bėgi, kaip visos gerosios dvasios nuo manęs pabėgo? Ar ir tu nenori, kad aš prie tavęs prisitartinčiau?...

Ak, Dieve! Ak, Dieve!

Viskas, viskas, ką turėjau, pražuvo... dabar pražuna ir motinos kapas!...

Be jėgų aš parpuoliau ant žemės ir ilgai, ilgai gulėjau...

Kai vėl pabudau, saulė jau leidosi.

Ant šilo, anapus upės, pakilo dideli, juodi lietaus debesys.

Šaltas vėjas pradėjo pusti.

Pasidarė vėsu.

Šešėliai augo. Sutema tirštėjo. Artinosi naktis... tamsi baisi, juoda naktis...

(Užbaiga).

JAUNIMO SAPNAI

✿ ✿ L. M. A. S. organas ✿ ✿

ANTRAS SEIMAS.

Pagal pereito seimo nutarimo vietos ir Centro Valdybos paskyrimo laiko šis, antras, L.M.A.S. seimas atsibus Chicago, III. 4, 5 ir 6 dienose rugsėjo šių metų "Aušros" svetainėje 3149 S. Halsted Str.

Butų geistina, kad jame dalyvautų kuodaugiausia narių.— Seimo reikalais kreipkitės "J. S." redakeijon.— Smulkesnės žinios apie seimą tilps sekančiame organo numeryje.

Su pagarba,
VALDYBA.

Besiartinant Seimui.

Metai jau baigiasi nuo to laiko, kada Amerikos Lietuvių moksleivija pirmą kartą pravėrė savo lopus kviesdami vienas kitą vienyti. Ir taip jau metai baigiasi nuo tos dienos, kuomet kiekvienas moksleivis su entuziazmu bei pilnas vilties ateityje šaukė prie vienybės ir aktyvio darbo. Tas nepaliko tuščiu šauksmu tyruose, bet kaip pasekmė to viso stojosi L. M. A. S., kuris jungia šios šalies mūsų moksleiviją vienam ryšin bendram veikimui. Be to dar, pasirodė ir aktyvesnė išdava — tai "Jaunimo Sapnai", kurie nors po svetima pastoge mums tarnauja apkalbėjimui savų reikalų, artimesniam susinešimui ir šiaip jau apskritam lavinimuisi.

Artinantis antram L. M. A. S. susivažiavimui norėčiau biskį plačiau prabilti apie pačią organizaciją bei josios organą.

Pereitas mūsų seimas įvyko taip umai, ši draugija užmegsta taip staigiai, kad, stokuojant laiko geresniam prisirengimui, negalėjome kaip reikia visko gerai atlikti. Menu, kiekvienam yra labai aišku, jog bile kokis darbas ant greitųjų atliktas negali būti nuoseklus, nei turys užtektiną pamatą. Tas pats ir su mūsų apkalbamu dalyku dedasi, nes pes didelę skubą dar pasiliko nemažai neužtvėrtų spragų, kurias atlapas ilgiau nebegalime palikti. Šiuomi norėčiau pasakyti savo gerbiama jai moksleivijai, kuriai apeina L. M. A. S. reikalai, kad laikas jau pradėti rupintis bei rengtis prie sekančio, antrojo seimo, nes jau nebedaug bepaliko laiko,

idant jau antrą sykį iš anksto apgalvotai, apsvarstytai imtumėsi darbo kaipo suprantą bei išmaną dalykus.

Rupėti šis dalykas turėtų kiekvienam Lietuviui moksleiviui, bo tai yra jojo šventa pareiga rupintis savo reikalais bei juosius gerinti, nes nuo to priklauso ir priklausys mūsų vieta žmonijos akyse ir taipgi mūsų pačių ateities gerovė. Tie gi mūsų reikalai užima plačią dirvą, tat ir reikalingas nemažas triusas, kurio nuveikimui neatbutina kiekvienam, pagal savo išgalę, prisidėti.

Dabar kaip tik ir laikas, kaip kuopoms, taip ir pavieniams, rimtai pamąstyti, kad nuo sekančio seimo visą organizaciją pastatytume į jos tikrąsias vėžes, nes to padarymui nuo mūsų dar daug, daug ko reikia. Tat prisiartinus dienai susivažiavimo nepalikkime tais be ginkliais kareiviais, kurie neturėdami iš anksto pasirupinę ginklus turėjo mušį pralaimėti vien tik dėl stokes reikalingų ginklų. Tat nebepasirodykime ešą anais kareiviais. Ir atėjus dienai svarstymo mūsų reikalų, gvildenkime juos kuonodaugiausiai neleisdami pro šalį šaltai vien tik dėl neturėjimo ginklų, t. y. neprisirengimo iš kalno.

Pas mus dar daug dalykų randasi apšnekėjimui, tačiau pirmų-pirmiausioje vietoje stovi konstitucija, kuri, kaipo tiesų rodyklė, turi buti daug nuosekliau apdirbta, negu iki šiol ji yra. Nuo šio seimo ji reikalinga į geriausią galimą formą įdėti, nes tas lemia mūsų ateitinį tvirtumą. Organas irgi turi nemažai nedateklių: Labai dažnai pasirodo jame vietos stoka, nes ilgesnių straipsnių negalima į jį dėti, kadangi vienas tokis straipsnis užimtų visą vietą. Todėl labai dažnai prisieina vaduotis trumpiausiais rašinėliais, kurie, kaipo tokie, beveik visados išaina skystais, ir del tos tai priežasties pats organas neparodo savo vertės, kokią išneštų kitaip dalykams stovint. Iki šiol, man rodosi, mes šian dalykan lyg kad peršaltai žiurėjome, o tuli net visai mažai atsižvelgė į jį. Tą sakau, kaipo savo draugams moksleiviams, nes didžiai geidžiu viską matyti reguliarije išvaizdoje. Pašalinėmis ypatomis mes visai mažai tegalime užsitikėti; gi iš antros pusės mes ir neprivalome į kitus žiurėti, o patis sudėję rankas kitų nuolatines pagalbos laukti.

Šiais metais mes mažai atsiekėme to, kas buvo manoma, ir to gal priežastis slepiasi tame, kad mūsų susivienijimas dar vos tik susitvėręs. Čia gal mes patį ant savęs kaltės dalį turime prisimti, tačiau ir mūsų inteligentija nemažai tam skolinga, kuri mus mažai rėmė ir šaltai prie mūsų atsinėšė. Tiesa, kad inteligentija gali mums užmesti nekuriuose atvėjuose už nemokėjimą veikti praktiškuose darbuose arba ir permenką veikimą, vienok arčiau prisitėjus ir ji palieka ne be kaltės. Paimkime pavyzdin Chicago, kur nemažas burys moksleivijos bei inteligentijos randasi. Per šį mūsų gyvavimo metų moksleivių pastangomis buvo surengta keliatas vakarų bei šiaip jau pramanėlių, į kuriuos labai mažas nuošimtis mūsų inteligentijos teatsilankydavo. Gi negeistinių iš pašalių atsiliepimų apie moksleiviją iš pusės vietinės inteligentijos buvo užtektinai. Tat šitie jos mums užmetimai visai neteisingi.

Nuo busimo mūsų suvažiavimo mes, kaip moksleiviai, stengkimės pagal savo geriausią išgalę aprupinti savus reikalus kuogeriausiai, kad tolesniai nerastų progos mums duoti patėmyjimus, jog mes esame neveiklus. Taipogi gerbiamoji mūsų inteligentija, meldžiamė mus labiau atjausti, padėti mūsų reikaluose, negu iki šiol tai buvo. Turėdami nuo Jusų draugysčių sanjausmą, mažum mes greičiau sustiprėsime ir darbai mūsų taps nuoseklesni, negu iki šiam laikui jie buvo.

BUČ-KISS.

Iš Moksleivijos Gyvenimo.

EAST ST. LOUIS, MO.

Gegužio mėn. vietinė jaunuomenės draugija po priegloba Šv. Kazimiero parengė vakarėlį, kurio pelną paskyrė p. R. Gzelliui St. Louis National. univ. neturtingam medicinos studentui, idant jam prigriebti toliaus mokslą tęsti. Čia nėra svarba tame, kad parengė paprastą vakarėlį, tačiau turime imti atidom tą, juog visuomenė pradeda vis labiau neturtingais moksleiviais rupintis. Mes-gi, moksleiviai, taip pat turime neapsileisti, bet kuo galėdami atsilyginti, butent suteikti nors mažą dalelę igautų mokyklose žinių. Jei mes tarnausime savo visuomenei, tai ir jiji vis stropiaus mumis rupinsis, iš ko išėina abipusinė nauda. Taigi bukim aktyviais.

Žinomas.

* * *

CHICAGO, ILL.

Su pabaiga šio akademiško meto ir keliatas Lietuvių studentų užbaigė savo profesionalines mokslo šakas. Taip, Kazys Drangelis Chicago Cellege & Dental Surgery (tai Valparaiso univ. skyrius) užbaigė dentistiką gaudamas D.D.S. laipsnį. Jis atvyko Amerikon 1905 metais; nuo 1907—9 lankė Valparaiso universitatę, ka-

me B. Ar. laipsnį; potam tulą laiką užsidarbiavo, kad šiek-tiek sutaupius pinigų toliau mokslan eiti. Reikia pasakyti, kad jis beveik savomis spėkomis pasiekė šį mokslą, nes vos apie trečdalį tegaudavo pašelpo nuo brolio. Be to dar L. M. A. S. yra raštininku ir šio susivienijimo I kp. kasininku, kame parodė nemažą darbštumą link tos organizacijos, nes jis visuomet rupindavosi jos gerove, ateitimi ir taipgi ant toliaus žada nepersiskirti su tuo, kaip vienu iš jo tikslų. Čia galime matyti gerą pavyzdį naudingai praleisto mokyklos dienose laiko. Jis mano atidaryti ofisą Chicagoje ir praktikavotis savo šakoje. Velytina geriausio pasisekimo bei dar naudingesnio darbamomsi mūsų visuomenei.— Petras Petratis baigė tą pačią mokyklą igaudamas D. D. S. laipsnį. Jis tulą laiką lankė Valparaiso universitatę. — Stasys Petrulis baigė farmacijos kursą Loyolos univ. igaudamas Ph. G. laipsnį. Mano dar toliaus chemijos srityje lankytis. — Antanas Šliakis baigė tiesų skyrių Northwestern univ. aplaikydamas L.L.B. diplomą. Jis užsiims praktika čia pat. — Kazys Gugis baigė mechanikos skyrių Armour'o inst. aplaikydamas M.E. diplomą.

Visi, išimant P. Petratis, buvo L. M. A. S. I kp. nariais. Gaila, kad ne apie visus galima pasakyti tą, kas buvo išreikšta apie K. Drangelį, nes tie pastariejie ir net visai mažai parodė veiklumo šioje organizacijoje. Velytina jiems visiems kuogeriausių pasekmių ir tuo tarpu yra geidžiama, kad jie nepasiliktų vien tik sausiai profesionalais ir tik sau naudingais, bet kad nepamirštų atsižvelgti į savo viengenčius, kurie negalėjo ir negali mokyklas lankyti.

B.

VALDYBOS ADRESAI:

- 1.) A. Petratis, pirmininkas, 4630 Gross ave., Chicago, Ill.
- 2.) K. Draugelis, raštininkas, Chicago College of Dental Surgery, Wood & Harrison strs., Chicago, Ill.
- 3.) P. Sinkus, išdininkas, Lithuanian Library, 751 Cyrus st., Valparaiso, Ind.
- 4.) S. Naikelis, finansų raštininkas, 2213 Van Buren st., Chicago, Ill.
- 5.) S. Biežis, redaktorius, 1653 W. 19th st., Chicago, Ill.
- 6.) Literatiškas Komitetas: J. Bučinskas, 2322 So. Leavitt st., Chicago Ill., K. Mikolaitis, Chicago College of Medicine & Surgery, Chicago, Ill., K. Gugis, 1800 W. 46th st., Chicago, Ill.

V IENATINĖ Antano Rugienio sesuva, Magdė, pasimirė. O, kaip Antanas ją mylėjo! Tai buvo vienatinė ir artimiausia Antano giminė. Su nieku budavo Antanas taip puikiai nepasikalba, kaip su savo sesere. Ji, lygiai, kaip ir pats Antanas, atjausdavo jo vargams ir sykiu su juomi džiaugdavosi Antano laime. Kartais švelniai, labai švelniai nušluostydavo jam per veidą riedančią ašarą. Bet ji mirė... Gal jai buvo nuobodu, nesmagu ant šio svieto gyventi. Žmonės gal jai buvo negerais. Ar gal jos vyro, Jono Dilgėlės smugiai nuvarė ją į kapus... Labai Antanas jos gailėjosi.

Kada-tai, kuomet dar Antano sesuva buvo gyva, kada dar buvo netekėjusi, Antanas labai gerai gyveno. Tuomet jis buvo savininku dviejų didelių krautuvių ir buvo vertas keleto tukstančių dolerių. Todėl tai, seserei einant už vyro, Antanas jai, kaip savo mylimai seserei davė porą tukstančių dolerių kraičio, su išlyga, kad pasimirus seserei neturint vaikų atsiimti nuo švogerio pinigų. Ir kodėl neduoti? Juk tai turtas Antano ir Magdės tėvo užgyventas. Buvo Antanas turtingas, bet dabar jau visai kas kita su juom. Nemokėdamas vertelgaut, tuojaus tapo išmestas iš vertelgystės vėžių ir turėjo eitų dirbtų dirbtuvėje už devynis dolerius per savaitę. O pagaliaus iš to viso nesmagumo, tankiai atlankydavo ir smuklę. Tenai gi kartais, užsitraukęs svaiginančių gėralų turėdavo progą apgailauti savo seserį.

Jonas Dilgėlė, Antano švogerys, niekad nebuvo tokiu turtingu ir niekad net nebuvo matęs tiek daug pinigų. kaip kad apsivedęs su Antano sesere. Todėl iš džiaugsmo, kad sykiu taip praturtėjo, per čielą metą buvo neišvaromas prie darbo. Jis mylėdavo gražiai pasirėdyti, ir gerokai užsigėres vaikščiodavo kur turčiai gyvena gatvėmis, mislydamas sau, jog nevienas praeivis apie jį pamano kaip apie turtingą ir daug išmanantį vyrą. Namu gi parėjęs turėdavo sau kaip sportą puikiai pašokdinti "per kečė" savo pačią Magduką. Tačiau neilgai jam taip sekėsi. Už pusantrų metų Dilgėlė jau neturėjo tų pinigų. Dirbti tingėjo. O čia antgalo ir Magduka, kuri jau eidavo dirbtų, kad šiokiubi-tokiu būdu prasimaitinti, pasimirė. Todėl jaunas neturėdamas kam juomi valdyti, ir manydamas, kad tik tie du tukstančiai taip jį pasmerkė, pasiskyrė sau vieną kelią: ant visados pasilikti smuklėje, rodyt žmonėms visokias baikas, pasiversdamas save kvailu, tenai maitintis, gaut pas smuklių lankytojus retkarčiais skatiką ir iš to gyventi.

Pirmiaus, Jonas Dilgėlė Antaną Rugį mylėjo. Bet

kada pasimirė Magduka ir pas Joną gimė nuomonė, kad iš tų pinigų priežasties jis tapo valkata, pradėjo baisesiai neapkęsti.

— Antanas, tai niekas. Niekam tikęs ant svieto daiktas,— sakydavo Jonas.

Kartą Antanas Rugis sėdėjo smuklėje, jau budamas užsigėrusiu mįsliu apie savo mirusiąją seserį. Kokia ji buvo gera. Kaip tuomet Antanas laimingai jautėsi, kada Magduka jam prisikišus prie ausies kuždėjo: "neliudėk, brolaus! Ką padarysi, kad jau taip gyvenimas paskyrė. Gyvensime taip kaip gyvenasi. Neliudek." Ir gal prie smuklės sesuva Antano nebutų prileidusi. Antanas čia nesėdėtų. Tuomet jis laimingas butų.

Antanas taip giliai bemislydamas, budamas visai atsiskyrusiu nuo šio pasaulio, ten kur po kapus klaidžiodamas, su savo mylima sesere svarbų gyvenimo dalyką vesdamas, išgirdo kaž-ką smarkiai šokant ir linksmam dainuojant.

Pakėlė Antanas galvą ir pamatė, kad tai šoka ir dainuoja jo švogerys, mylimos sesers vyras, Jonas Dilgėlė.

Jonas Dilgėlė buvo smagus, linksmas. Augštai turėjo užrietas galvą, garsiai dainavo ir viena primerkta akia žiūrėjo į žmogaus kišenę, ar kartais iš ten neiškris jam taip geidžiamas pinigėlis.

Pamatęs taip nedorai elgianties Joną, Antanas sušuko:

— Ei, tu gyvuly!... Še, ką pasakysiu...

Dilgėlė išraudo ir, priėjęs, paklausė:

— Ko taip drąsiai rėki? Matai, kad čia daug žmonių girdi...

— Asile, palaidune, — pradėjo šaukti Antanas. — Kaip tu drįsti taip daryti? Juk tu žinai, kad dar nesenai pasimirė mano mylima sesuva, o tavo pati!... Tu žinai, kad tai mano mylimiausia ant svieto ypata... Aš ją mylėjau, dabar-gi gailiuosi, verkiu... Buk žmogum, o ne gyvuliu! Paliauk, nedaryk taip daugiau, mielukas...

Jonas pirma buvo paraudęs, bet dabar du syk tiek paraudo. Jam buvo sarmata prieš daugumą žmonių.

— O kas tu?... Tu man neduosi? Kas man tu ir tavo sesuva? Jus mane iš kelio išvedėte, ar ne? Girdi, Antanai! Tu, tavo sesuva ir tavo pinigai mane iš kelio išvedė... O atsiprašau, tu man duonos neduodi ir aš galiu kiek tik noriu šokti ir dainuoti...

Ir Jonas vėl kaip ir pirma sutrypė kojomis ir visa gerkle uždainavo.

Negalėjo Antanas tverti piktumo. — Tai kokis tas žmogus niekšas! Tokia gera, tokia puiki Antano sesuva pasimirė, ir užuot jos gailėtis, verkti — jis šoka ir dar niekina.

Neišlaikė savo piktumo. Priėjo prie Jono ir patraukė jam su galais pirštų per veidą.

— Štai, dabar dainuok! — pratarė supykęs ir kaip

vėžys išraudęs Antanas. — Dainuok dabar!...

Suriko Jonas. Pasipylė po nosę kraujas. Subėgo daug žmonių. Netaip Jonui buvo skaudu, kaip didelė nuo žmonių gėda. Kokis tai žmogaus pažeminimas!

— Aha, tai tu šitaip!... Gerai... Matote žmonės, kaip jis mane mušė?... Taigi busite man liudininkais... Aš jį teisman paduosiu. Taip, Antanai, aš tau parodysiu, koks aš valkata ir kaip su kumščia daužytis... Žmonės, jūs busit liudininkais...

Antanas supykęs išėjo iš smuklės. Jonas pasiliko ir dar daugiau, nusišluostęs kraujuotą nosį, šoko, dainavo ir niekino Antaną ir jo seserį Magduką.

* * *

— Antanas Rugis, esi kaltinamas už iškoliojimą ir sumušimą smuklėje savo švogerio Jono Dilgėlės, — kalbėjo teisėjas. — Ar prisipažįsti prie savo kaltės? Ar mušei jį? Pasakyk!

Antanas pasižiūrėjo į stovinėuosius apie jį žmones — liudininkus, pervedė akimis teisėją; pagaliaus apsistojo ant Dilgėlės ir pratarė:

— Štai tas niekšas, ponas teisėjau... Jis, sakau, niekingiausias žmogus ant svieto... Sesuva, mano mieloji!... Tas prakeiktas žmogus...

— Klausyk, Antanai! — surūkė jam teisėjas. — Čia ne vieta kolyties. Aš gi klausiu, ar mušei savo švogeri, Joną Dilgėlę? Štai jis tave apskundė... Ir šitie žmonės sako, kad tu tai darei... Sakykite, vyrai, ar mušė ir ar kolyjo negražiais žodžiais Joną Dilgėlę Antanas Rugis?

— Taip, taip! — girdėjosi iš visų kampų. — Per veidą jam kirtė... sukruvino...

— Štai, girdi ką sako?... Ar tiesa, prisipažink...

Antanas vėl pervedė visus akimis ir pratarė:

— Prisipažįstu. Mušiau... Ir kaip tokį žmogų nemušti?! Sesuva mano mieloji! sesuva... Štai kaip buvo ponas teisėjau. Jonas Dilgėlė vedė mano seserį. Aš, budamas tuomet pasiturinčiu, daviau jam ant pradžios gyvenimo du tukstančių dolerių...

— Aha, tai tie du tukstančiai mane iš kelio išvedė, sušuko Dilgėlė.

— Nutilk! — sudraudė teisėjas. — Sakyk toliau, Antanai.

— Aš daviau jam tuos pinigus su išlyga, kad jeigu kartais mano sesuva pasimirtų nepalikdama vaikų, pinigai kad man būtų gražinami... Bet jis budamas latru, tuos pinigus praleido ir mano seserį užkankino.. Štai matai, aš jį turėčiau apskųst... Jis mano seserį, mylimiausią seserį užkankino... Štai teisėjau, tokius turėtumėt prižiūrėt. Bet jūs nieko nematote, jūs visi toki, valkatos, vagiai. Jus norit tik teisingą žmogų nubaust, o tokių visai nematote!

Dar kartą sakau, kalbėk, kas pas tave yra klausama, kitaip gi busi nubaustas, — vėl pasakė Antanui teisėjas.

— Taigi, jis užkankino mano seserį. Nelaimingai

vargšė pasimirė. Aš jos gailiuosi, verkiu... Pasimirė mano sesuva. Aš iš jo tų duotų pinigų nereikalavau, manydamas, kad nors jai paimirus, jis ją pagerbs. Bet kur tau!... Štai vieną kartą man beėsant smuklėje, užgirdau šokant ir dainuojant. Pasišaukiau, norėjau kaip žmogui patart, kad taip daryti labai nedailu, kad jis elgtųsi kaip žmogus. Sakau jam: „buk žmogum, o ne gyvuliui“. Bet ar jis klausys? Šoko prie manęs niekindamas mane ir mano seserį. Ką gi daugiau turėjau daryt? Sudaviau biskį. Baisus dalykas atsitiko. Riksmas, žmonių pribėgo. Jis gi mane teismu baugino... Taigi teisėjau, matote, jis mano seserį užkankino, du tukstančių dolerių man kaltas. Nuteiskit jį ponas teisėjau... — atsigrižęs gi prie stovinėjų liudininkų, Antanas pridėjo: — šitie visi iš manęs juokėsi, niekino mane...

— Gana, gana. Jau viskas aišku, — pasakė teisėjas. Teisėjas kažką pradėjo ant popieros rašyti, pagaliau atsistojo perskaitė:

“Antanas Rugis, kaip liudija liudininkai ir jis pats prisipažino, smuklėje iškolyjo ir sumušė savo švogeri Joną Dilgėlę. Priežastis sumušimo, — kad Jonas Dilgėlė šoko ir dainavo; o kadangi šokti ir dainuoti nėra draudžiama, tai teismas pripažįsta Antaną kaltu ir baudžia už tai 50 dolerių. Antra, teismo rume Antanas laike teismo prie daugelio žmonių išbiaurojo, vadindamas vagiais ir valkatomis, teisėjus, užtai yra baudžiamas ant pusės metų kalėjiman“.

Perskaitęs, teisėjas atsigrižęs paklausė pas liudininkus:

— Ar gerai, ar teisingai Antaną apteisėme?

— Teisingai, teisingai, — sakė visi. — Jam taip ir reikėjo...

Rodos kas už gerklės Antanui butų kietomis rankomis suspaudęs, išgirdus, kad taip skaudžiai nubaudė.

— Kodėl?... Kaip tai?... Už ką gi? — klausinėjo užkimusiu balsu Antanas. — O kaip gi su Jonu Dilgėle? Jis juk kaltas man du tukstančių dolerių... Mano seserį užkankino. Kaip gi su juom bus?...

Bet niekas jau daugiau ant jo neatkreipė atydos. Tuom tarpu jau buvo prie teismo grotų kitas kaltininkas pašauktas.

Antanas dar sugaudęs visas savo spėkas, sušuko:

— Ei žmonės, klausykit! Jus mane neteisingai apkaltinot! Aš norėjau jį pamokint. Norėjau parodyt, kad jis mano seserį ir po mirties taip kaip kad aš mylėtų... Bet jis buvo niekšas. Aš tik norėjau jį pamokint... Atšaukkit, atšaukkit mano nuteisimą!... Jis kaltas... Žmonės, žmonės!...

Butų ir daugiau dar ką Antanas sakęs, bet kad jau nebuvo kada. Du policmonai pagriebę Antaną nutęsė kalėjiman bausmės atsėdėtų. Antanui gi įstabu ir naturna buvo, kodėl ne Joną, bet jį teismas pasmerkė...

BROOKLYN, N. Y.